

**A Magyar Katolikus Orvosok
Szent Lukács Egyesületének
Tudósítója**

NEGYEDÉVI FOLYÓIRAT

XXIII. évfolyam, 1. szám

2006. április

TARTALOM

Szerkesztőségi beköszöntő	3. old.
Dr. Jávor András: Gondolatok a Betegek Világnapján	6. old.
Dr. Kerényi Lajos Sch.P.: Betegségek, betegek — Krisztus szemével nézve	12. old.
Dr. Muszbek Katalin: Magyar Hospice Alapítvány a terminális állapotú rákbetegek emberi méltóságáért ...	27. old.
Dr. Dános László: Gondolatok a pécsi irgalmas hospice osztályról	35. old.
Dr. Koó Éva: Dr. Kovács László – emlékülés	39. old.
Lőveri László: Átkozni akartam (vers)	43. old.
Dr. Petróczi István: Hozzászólás DDr. Hámori Antal cikkéhez (Az <i>in vitro</i> fertilizáció erkölcsi és jogi aspektusai)	44. old.
A szerkesztő válasza	46. old.

**Proceedings
of the Saint Luke's Society
of Hungarian Physicians**

- QUARTERLY JOURNAL -

Volume XXIII. No. 1.

April 2006.

CONTENTS

Opening Announcement by the Editor	page 3.
Dr. A.Jávor: Reflexions on the World Day of the Sick	page 6.
Dr. L. Kerényi Sch.P.: Patients and Diseases Considered from Christ's Point of View	page 12.
Dr. Katalin Muszbek: Hungarian Hospice Foundation for Human Dignity of Cancer Patients in Terminal State	page 27.
Dr. L. Dános: Reflexions on the Hospice Department in the Hospital of the Hospitaller Brothers in Pécs	page 35.
Dr. Éva Koó: Memorial Session Dedicated to Dr. L. Kovács	page 39.
L. Lőveri: I Wanted to Curse (poem)	page 43.
Dr. I. Petróczi: Remarks about the Article of DDr. A. Hámori (Moral and Legal Aspects of <i>in vitro</i> Fertilization)	page 44.
The Editor's Reply	page 46.

LECTORI SALUTEM

Opening Announcement by the Editor

Introductory remarks to those issues dealt with in the present make-up of these *Proceedings*.

Köszöntjük az Olvasót, mint kollégát, mint testvért katolikus keresztény hitünkben, üdvöt kívánva, mint eddig mindig. A jelen számmal új évfolyamot kezdünk meg. Már nem az év elején járunk — megdöbbenve kapja fel az ember a fejét, hogy az év negyed része már el is múlt! Az újra kezdés azonban most is időszerű, hiszen keresztény erkölcsi életünk lényege az újrakezdés. Erre figyelünk oda különösen most, a Nagyböjt időszakában. Ennek a lényege nem a parancssal megszabott mértékű táplálékbevitel-csökkentés, hanem szívünk-lelkünk őszinte Istenhez fordulása. Húsvétra, Krisztus halált legyőző feltámadásának ünneplésére készülünk. Ennek fényében akarjuk nézni mindazt, ami körülöttünk, a világban van. A halált, szenvedést, betegségeket is.

A betegség hivatásunkból fakadó szakmai érdeklődésünk középpontjában áll. A segítségünkre váró beteg ember fontosságának elismerését jelenti a Betegek Világnapjának évenkénti megülése immár 15 év óta. Az idei világnapra emlékezve közöljük Dr. Jávor András egészségpolitikus kolléga beszédét, amelyet a Budapesti Szent Ferenc Kórház ünnepségén mondott el. A mai hír-világ képeit is felhasználva egyetemes, mindig érvényes igazságra emlékeztet: hivatásunk lényege a közreműködés a teremtő Isten szeretetének kiadásában, a legelesettebbeknek, a súlyos betegeknek az irgalom forrásához való odasegítése által. Komoly, megszívlelendő, és az igazság erejével örömet adó gondolatok!

A beteg embereknek nyújtandó segítségünkről, a halál felé haladók lelki állapotáról beszélt Egyesületünkben Dr. Kerényi Lajos piarista atya, nagy tapasztalatú beteg-gondozó lelkipásztor. Előadását közöljük következő cikkünként. A leírt szerkesztett szöveg, sajnos, nem adja vissza az élő előadás lendületét, az előadóval való találkozás személyes élményét, mégis hasznos lehet mindannyiunk számára ismerkedni hivatásunk súlyos kérdéseivel, a lelkipásztor szemszögéből nézve, aki személyesen is megtapasztalta a haldoklás mélységeit. Nem lehet az embert leletek számadataira redukálni!

Elengedhetetlen és legfontosabb feladatunk a személyes kapcsolat, az igazi remény ébrentartása betegeinkben.

A súlyos állapotú, életük vége felé közeledő betegek ellátásának útja az utóbbi években-évtizedekben a már hazánkban is működő hospice mozgalom, amely eutanázia, vagyis meggyilkolásuk helyett palliatív ellátásban részesíti a rázoruló betegeket, elviselhetővé téve szenvedéseiket és megőrizve emberi méltóságukat. Minthogy a miénkkel közös felfogáson alapuló, mindnyájunkat érdeklő tevékenységről van szó, két írást közlünk a mozgalom magyarországi helyzetéről. Az egyik összefoglaló áttekintés a tizenöt éve fennálló Magyar Hospice Alapítvány tevékenységéről, a másik egy adott osztály, a pécsi irgalmasrendi kórházban önálló egységként működő hospice-osztály beszámolója életük kezdetéről, mindennapos nehézségeikről, lehetőségeikről. Eredményeik igazi mutatója, mint minden igazi orvosi tevékenység esetében is, az emberek, betegek és velük együtt szenvedő hozzátartozóik szemében felcsillanó hála.

Következő írásunk az Egyesület élete felé fordul. Beszámolót közlünk a Budai Irgalmasrendi Kórház és az ORFI közösen szervezett tudományos üléséről, amelynek témája a Dr. Kovács László belgyógyász reumatológus főorvosról való megemlékezés volt. Dr. Kovács László mintegy fél évvel ezelőtt hunyt el, a megemlékező ülés 95. születésnapján zajlott le. Sok évtizedes szakmai munkásságát, emberi helytállását, a keresztény elvekhez, magyar hazához való hűségét, széleskörű általános műveltségét és jelentős szépirodalmi munkásságát elevenítették fel egykori munkatársai, tanítványai, tisztelői. Az ülésen képviseltette magát Egyesületünk is, amelynek hosszú évtizedeken át aktív tagja volt, működését élete végéig támogatta, figyelmével kísérte. Örömmel vette, amikor egy-egy verse megjelent hasábjainkon. A róla szóló megemlékezést keresztény szeretetének a jogos harag feletti győzelmét tanúsító versével zárjuk.

Számunk befejezése a folyóiratunk életében, sajnos, ritkán előforduló levélváltás. Egyik főorvos kollégánk fűzött megjegyzést előző számunk egyik írásához. Jóleső érzést okozott a levelében megnyilvánuló felelősségtudat, az emberek javára törekvő szándék. Jó, ha halljuk mások érveit, szembenézünk véleményükkel, akkor is, ha álláspontjukat nem fogadhatjuk el. Ezt kollégánknak is megírtam, leveléhez csatoltan közölt válaszomban.

GONDOLATOK A BETEGEK VILÁGNAPJÁN^{*)}

Reflexions on the World Day of the Sick^{o)}

A levélváltás kapcsán újra megemlítem, hogy folyóiratunk hasábjai nyitva állnak mindenki előtt, aki véleményt, akár ellenvéleményt is kíván nyilvánítani a benne megjelentekről, az Egyesületben elhangzottakról vagy bármilyen érdeklődésre számot tartható kérdésekről. Egymás véleményének, érveinek megfontolásával, az egymást megbecsülő őszinte nyíltsággal csak nyerhetünk mindnyájan.

Mindannyiunk, a katolikus orvosok és az egész magyar keresztény orvosi társadalom életét, betegeink, az egész társadalom javát kívánjuk szolgálni. Szent Lukács Egyesületként és annak szerény folyóirataként is. Ennek részéről kívánok a régiektől örökölt köszöntéssel üdvöt, még hozzá a szó leggazdagabb, legteljesebb keresztény értelmében vett örök üdvöt az Olvasónak, családjának, munkatársainak és betegeinek

Budapesten, 2006. áprilisában

P. Dr. Leszkovszky Gy. Pál O.P.

róm. kat. pap, nyugdíjas farmakológus; szerkesztő

The World Day of the Sick is for the sake of those cured and treated, but is of importance also for us, health care workers. We have to be renewed, as our vocation is everlasting. It is namely transmission of love from the only eternal One, Father and Son and Holy Spirit, to our fellow-men in order to make tolerable their sufferings, to alleviate for them the way of all of us to God. Christ's resurrection establishes our hope to obtain part in the victory on death and proves the infinite love of God, who looks for the one stray lamb and gives the whole-day salary even for the work of one hour or less. We have been put in a society Satan works in, also by people won for himself, who are, however, no devils but people we must love all of, without any exception. Satan's message to the world is: do not worship the true God! Money makes happy! Enjoy life, since there is no eternal salvation! It is evident that those following Satan experience falsity of that line. In the last minute they can choose between eternal damnation or conversion. Perhaps in these decisive moments we are God's co-workers in looking for the stray lambs. Jesus in his earthly life, as it is reported in the gospels, prayed, healed and preached. Nowadays medicine has some results in treating diseases, in helping the chronically sick. But death itself can not be removed from earthly life. Christian faith gives us the possibility of yielding positive values from sufferings and death, as Jesus by his death on the cross gave new sense to them. Patients must be helped in recognizing this good news. They must be visited, they may never be deprived of hope. All health care workers can afford "high-tech" treatment having not become antiquated for 2000 years, can hold above the sick a spiritual oxygen tent consisting of hope itself. This belongs to our vocation. At the Last Judgement the Lord will say to us: I was sick and you cared for me... or you did not care for me. — Our vocation is to take part in the indescribable mystery of creation, the effluxion of God's charity.

Thanks are due to the daughters of St. Francis, to all members of medical and paramedical staff of this hospital, to all health care workers for their participation in sanctification of this world, in saving our souls and opening a way towards eternal life through our sufferings made more tolerable.

Ha a keresztények szeretetben élnek, akkor a szeretet kisugárzó tüze be fogja világítani az egész Földet!

A Betegek Világnapjáról emlékezünk meg. Azokról emlékezünk meg, akiknek körében, akikért éljük életünket, hiszen az egészségügy sokszereplős színpadán a különböző helyszíneken minden a betegért, a beteg körül és a beteggel történik. És ez így van rendjén. Ez a hivatásunk, ezt kell tennünk, és ezt tesszük. Szívesen,

---

^{*)} A Budapesti Szent Ferenc Kórházban mondott előadás alapján

^{o)} On the basis of a lecture presented to the Budapest St. Francis Hospital

elkötelezetten, noha sokszor emberhez méltatlan körülmények között, sokszor megalázottan, ellehetetlenítve, mert ilyen a világ — de mindig szeretettel.

Ismerjük az egészségügy hétköznapjait, mindennapos gondjait, minket is felemésztő, elkoptató sanyarú sorsát. Hányan abba is hagyják közülünk, nem viselve el a nehézségeket, feladva a küzdelmet! De mi még kitartunk, noha erőnk fogytán.

A Betegek Világnapja azokért van, akiket gyógyítunk, ápolunk, de higgyétek el, rólunk is szól, a gyógyítókról. Ez az az alkalom, amikor fel kell töltődnünk, új erőre kell kapnunk, mert mindig szükség van és lesz ránk. Örökérvényű hivatásunk van.

Örökké tartó? Szabad-e ilyen kifejezést használnunk? Hiszen tudjuk, hittel valljuk, hogy csak egy örökké létező van a világmindenségben, és ez az Úr Isten három személyben: az Atya, a Fiú és a Szentlélek. Mit érzünk meg minden nap az örökké létező egy Istenből? Mi az, amit megélünk a mindennapok örömeiben és gondjaiban? Ez a jó Isten végtelen nagy szeretete!

És mi a mi hivatásunk? Ennek a szeretetnek a közvetítése, tovább sugárzása felebarátaink számára, hogy elviselhetővé tegyük szenvedéseiket, megpróbáltatásaikat, hogy letöröljük arcukról a kín verejtékét, hogy megkönnyítsük azt az utat, amit mindannyiunknak végig kell járnunk, ha találkozni akarunk Teremtőnkkel. Úgy, mint ahogy Veronika letörölte az Úr Jézus arcát, könnyített szenvedésén. Akinek szenvedése és halála bizonyítja számunkra, hogy az emberré lett Isten is osztozott biológiai létünkben, megélte és nem utasította vissza emberi sorsunkat, akár még gonoszságunk, gyűlölködésünk szörnyű földi poklát sem, az elárultatást, a kitalizottságot, amelyből megtisztulva azonban van szabadulás, hiszen a szeretet mindent legyőz, és a feltámadás pillanatában végtelen kegyelmet nyerünk, ha arra érdemesek vagyunk!

Ha nem támadt volna fel Krisztus, mit sem érne a mi hitünk, mondja az apostol a Szentírásban. Erre a feltámadásra, Isten újraegyesítő szeretetének megélésére készülünk mindannyian örömmel és el nem múló várakozással. Isten maga a szeretet, számára minden bárány kedves, és egy elkóborolt kedvéért is mindent megtesz, hogy az el ne vesszen. Aki csak perceket dolgozik a

szőlőskertjében, az is megkapja az egész napi munkáért járó bért. Felfogjuk mi ennek a példabeszédnek az értelmét a maga teljességében?

Hiszen milyen az a társadalom, amelybe az Úr kegyelme helyezett ma bennünket? Panaszkodunk, hogy kétségbeejtően alacsony a hitüket valló, hitbeli elvárásaink szerint élő testvéreink száma. Megéljük a sátán jelenlétét, látjuk művét, és sokszor egyes embertársainkat démonizáljuk: őket tekintjük a sátánnak, sok rossz okozójának. A sátán él és hat, az Úristen ellen dolgozik, embereket nyer meg magának, sorsokat visz félre, az ő elfogadhatatlan döntéseiken keresztül próbál minket is megnyerni magának. De embertársaink, felebarátaink még nem ördögök: ők Isten végtelen szeretetének gyümölcsei. Ezt sose feledjük! Ezért kell szeretnünk ellenségeinket is, mert ha ezt nem tesszük, semmivel sem vagyunk különbek a pogányoknál. A betegágnál nincs barát és ellenség, csak Isten szeretetéből teremtett szenvedő felebarátunk van.

Mit üzen a sátán? Azt, hogy van új isten, ne a valódit imádjuk! A pénz, ami boldoggá tesz! Élvezd az életet, hiszen rövid és csak egyszer van, nincs túlvilág, nincs üdvösség, legyél felvilágosult — harsogja ezer formában és ezer nyelven. Olyan sokan követik, hogy néha még mi is elbizonytalanodunk.

Pedig, ha van szemünk, láthatjuk, hogy amióta világ a világ, az, aki követi a sátánt, még életében megtapasztalja, hogy az önzés, a szeretet nélküli élet, a hedonista életmód hova vezet. Elkövetkezik a pillanat, amikor erre rá kell döbennie az embernek, és két megoldás van számára. Vagy osztozik Júdás sorsában, és életét elvetve elkárhozik, vagy az utolsó órában betér a szőlőskertbe, és munkára jelentkezik. Ez a pillanat, amelyben választania kell, nagyon sokszor a betegség átélésekor következik be az ember életében. Mi vagyunk azok az intézők, akik az Úr nevében felfogadjuk a szőlőmunkásokat. Elhiszik-e nekünk, hogy megkapják az egész napi bért, ha csak órákat, napokat, heteket, hónapokat vagy még néhány évet szolgálnak, és nem inkább eddigi életük esik latba az Úr előtt? Isten „munkatársai” vagyunk az elveszett bárányok megkeresésében és a nyájba való visszavezetésében! Van ennél szebb, magasabb feladat ebben az életben?

— Hallgattam a múlt vasárnapi evangéliumot, és gondolatban megpróbáltam lefordítani a mai ember nyelvére. TV-híradót láttam lelki szemem előtt leperegni, a korabeli tudósítást mai liberális CNN közlemény formájában.

„Most kapcsoljuk jeruzsálemi tudósítónkat a helyszínről! — Kedves nézőink! Az egész világ figyelme a názáreti Jézusra szegeződik, hisz egyre nagyobb tömegek követik, amerre csak megfordul. Tegnap ismét egy teljesen tipikus napja volt. Reggel a zsinagógában imádkozott, majd Péter házához ment, ahol meggyógyította annak anyósát, aki elesett állapotban, magas lázzal ágyban feküdt. Azonnal felkelt és szolgált neki. Tömegével érkeztek a betegek a házhoz, a rendet alig lehetett fenntartani. Nagyon sokat meggyógyított közülük, teljesen különböző betegségekből. A térség morbiditási és mortalitási viszonyai napról-napra javulnak. Olyanok a népegészségügyi mutatók ott, ahol megfordul, amilyeneket korábban el sem lehetett volna képzelni. Ugyan a helyi ÁNTSZ farizeusai el akarják tiltani a gyógyítástól, mert nem kért engedélyt erre a tevékenységre, sőt finanszírozása sem megoldott, bár számlát még nem nyújtott be. Ma reggel sötétben felkelt és ismeretlen helyre távozott. Magát megnevezni nem kívánó tanítványa azt közölte a sajtó munkatársaival, hogy ismét imádkozott és elhagyta ezt a települést is, hogy máshol is hirdesse az Isten országát. Természetesen további tájékoztatást is adunk majd Önöknek, de féltő, hogy csak imáiról, gyógyításairól és igehirdetéséről tudunk beszámolni, mert más, világi csodatetteket, noha mindenki ezt várja tőle, nem hajt végre. Egyre többen követik, hatása példa nélküli, egyes megfigyelők szerint fellépése sorsfordító az emberiség számára. Marcus Mercurius, CNN, Jeruzsálem.”

Nos, mi a titok? Mit mondott az evangélista, mit mondott a tudósító? Imádkozott, gyógyított és hirdette az Igét! Változott-e ma valami is ebből? A mai orvostudomány ugyan alapvetően megváltoztatta a betegek sorsát, életkilátásait, a betegségek természetét, és a tudományos eredmények maguk is reményt nyújtanak a gyógyulásra vagy elviselhetőbbé teszik a krónikus betegségeket. De magát a betegséget, annak végstadiumát, a halált nem tüntetik el az életünkből. Ez emberi sorsunk része marad mindaddig, amíg ember lesz a Földön. Hitünk segít ennek

elviselésében és lehetőséget ad, hogy hasznunkra fordítsuk, szeretetünkkel értéket közvetítsünk.

Ez éppúgy érvényes szenvedő embertársaink vonatkozásában, mint az őket látogató, körülvevő emberek esetében, azok javára is. Krisztus fellépése előtt a betegséget sokszor kapcsolatba hozták a bűnnel. Jézussal minden megváltozott. Ő magára vette szenvedésünket, átélte erőtlenségünket és kereszthalálával új Óertelmet adott mindezeknek, beleértve a betegséget is. Ez nem büntetés, ez maga a megváltás! A betegség egyesít vele, megszentelt állapot, ahol mi csak szolgálhatunk és embertársaink szenvedésén át magunk is, akár a hozzátartozókkal együtt, kegyelmi állapotba jutunk. Átéljük, hogy megnyílt egy kommunikációs csatorna a szenvedő ember és az értünk keresztre feszített Megváltó között, ahol sokszor mi magunk észrevétlenül is az információk közvetítői vagyunk. Mit jelent ez? Felfoghatatlan és magasztos küldetést, amit csak kellő alázattal lehet végezni!

Minden egészségügyben dolgozó, orvos vagy ápoló egyaránt, minden betegnek azt a „high tech” kezelést tudja nyújtani, amit 2000 év óta nem lehet elavultnak tekinteni. Spirituális oxigénsátort tart a beteg felett, ami nélkül nincs élet, nincs gyógyulás, nincs megtisztulás. Ez a spirituális oxigénsátor maga a remény! A tiszta remény, amit nem szabad elvenni a betegtől, amit nem szabad megkurtítani, amivel nem szabad takarékoskodni. Semmivel sem helyettesíthető az, ha az orvos azt mondja: jó hírem van az Ön számára! Nincs az a gyógyszer, ami ezzel egyenértékű lenne. Meg kell látogatni a beteget, meg kell fogni a kezét, a szemébe kell nézni és a reményt nem szabad elvenni tőle, még az utolsó pillanatokban sem! Hiszen ekkor élete legnagyobb eseménye előtt áll: rövidesen találkozni fog Teremtőjével! Miért bújik el olyan sokszor az orvos, a nővér, a hozzátartozó a haldokló előtt, miért nem töltjük be küldetésünket? Vigyázzunk, hiszen az utolsó ítélet napján hallani fogjuk újból azokat a szavakat, amelyeket az Úr Jézus mondott itt a Földön: „Beteg voltam és meglátogattatok! Beteg voltam és nem látogattatok meg!”

Ha ezt mind átéljük, akkor már nem kell feltennünk a kérdést: Mi végre vagyunk a világon? Kevés a szó a hálaadáshoz azért a nagy kegyelemért, amivel az Úr meghívott munkatársainak,

hogy örök valóját, a szeretetét közvetítsük embertársaink felé, nap mint nap részt vegyünk a teremtés leírhatatlan, de átélhető nagy titkában, Isten szeretetének kiáradásában!

Köszönöm Szent Ferenc leányainak, az itt dolgozó orvosoknak, nővéreknek, ápolóknak, a kórház minden dolgozójának és a magyar egészségügy elkötelezett, hivatásukat komolyan vevő szereplőinek, hogy segítenek megszentelni ezt a világot, hogy megmentik lelkünket és elviselhetővé tett szenvedéseinken keresztül utat nyitnak az örök élet felé. A jó Isten áldja meg munkátokat, és bőségesen jutalmazzon meg benneteket!

Dr. Jávor András
egészségpolitikus

BETEGEK, BETEGSÉGEK — KRISZTUS SZEMÉVEL NÉZVE
(Dr. Kerényi Lajos atya előadása 2005. december 15.-én)

Patients and Diseases
Considered from Christ's Point of View
(A Lecture Presented to the Society on December 15, 2005)

An experienced pastor makes remarks 1) about the state of mind of the sick, about the models offered them by the medical staff, by the relatives and by the church and about their claims, 2) about psychosomatics, connections of body and soul, and 3) about mental-spiritual processes in those going to dye.

1) For seriously ill persons up to that time important things loose their significance. Sick people demand appreciation of their human dignity. Merely mechanical examinations-treatments are not satisfying. Even unconscious patients may have internal spiritual experiences, unknown for the healthy. The model of the physicians (well-equipped health care institutions, humanely performed treatment) is necessary, but not enough. The relatives as a rule weep instead of giving optimism, they abandon the old one can not hope any more money from. The Christian model wants to address and cure the whole human being, the most deep primeval confidence is wounded in. Churches are destined for restituting primeval self-confidence on its original pedestal, in order to make possible to find a way out from the evil ruinaton. The soil of self-esteem, feeling of love full of hopes must be returned to the sick. The prodigal son returned to his father's home, who received and kissed him. So does our heavenly Father —patients must be made take notice of this! Salvation is found by grace, even by one of the thieves crucified with Jesus. The priest's person is a mighty symbol representing supernatural light, way to God. The deepest spiritual function in the human soul is religious demand, answering to calls even in the extreme moments. Hope may never be taken off from patients.

2) Because of the connection between soul and body, changes of the latter in many a case can be understood only if studied together with spiritual processes. Bodily diseases are often consequences of internal disorders, tensions. Merriness, good spirits are helpful! Brain cells are unable to produce thoughts from energy-delivering physical and chemical processes in themselves. Our thoughts are thus independent from the body, they survive it! According to brain research workers there is no return from real, biological death. The dead are in another order of existence, also resurrection will take place in. The body risen up will be marvelous, unharmed, complete. We are said to have double conception: the first one in God's ideas, the second one in our moter's womb. So we enter material world, as fully distinded individuals, for a while during which we can and have to produce values. Damnation is that I have nothing, I have become empty.

3) In the soul of the dying man dark night and way of purification take place. The heart becomes filled with consolation. The supernatural light can sparkle but in darkness of the senses. Self-denial in our life is needed; there are many possibilities of. For the sick suffering itself may be it. So the poor patient may clearly hear in his heart Jesus' word. Those in the last minute, too, may give signs of it, by a movement, by a tear drop. In such cases sacramental absolution may be given; also Anointing of the Sick even within a couple of hours after clinical death.

Lelkipásztor, pap létemre szólok tudós orvosokhoz. Meg merem tenni, mert közel vagyunk egymáshoz: az orvosok a testet gyógyítják, mi a lelket. Ezek szorosan összefüggenek egymással. Emellett én olyan orvos hajlamú voltam egész életemben, nagyon szeretem a betegeket és látogatom őket. A harmadik dolog, ami miatt szót merek emelni, Eckhardt professzor megjegyzése volt még az ötvenes években, amikor az Onkológiára kezdtem járni. Azt mondta egy alkalommal: gyere csak, és gyertek, mert mi orvosok nem győzzük az embereket kiszolgálni. Injekciót adunk, meg vizsgáljuk őket, de amikor az egisztenciális bajukat kérdezik, akkor nem tudunk mit kezdeni. Nem nagyon van rá időnk, mert még sokan várnak ránk, és egyéb elfoglaltságaink vannak.

Elmondanám, hogy milyen témákról beszélnek ma, ahogy kijön az időből. 1) A betegek lelki világáról. Milyen modelleket kínálnak fel nekik az orvosok, a rokonok és az Egyház; és mit igényelnek ők tőlünk? 2) Szólok majd a pszichoszomatikáról, hogy' függenek össze a test és lélek, 3) és a végén, hogy mi megy végbe az emberi lelkekben akkor, amikor már halni készülnek.

1) Mi mindenre van szüksége az embernek, amikor beteg? Számára előbb-utóbb minden elveszti jelentőségét, ami a kincs, hír, gyönyör kategóriájába tartozik. Minden összedőlni látszik előtte, ami eddig éltette. Ekkor igényli igazán, hogy emberi méltóságát megbecsüljék. Mit igényel ilyenkor, mihez van joga?

Az orvosi modell szerint jól berendezett kórházhoz, emberarcú orvosokhoz, nővérekhez, mentősökhöz, ápolókhoz, a betegség humánus értelmezéséhez, amiben valamiképpen benne rejlik a remény. Az úgynevezett mechanikus modell, a vég nélküli gépies kivizsgálás előbb-utóbb kiábrándít.

Egy alkalommal egy orvos édesanyja, akit betegségében elég sokszor meglátogattam, azt mondta nekem: tisztelendő úr, szóljon már a fiamnak meg az orvosoknak, hogy szedjék le rólam ezt a sok csövet meg gépet. Minden érdekli ezeket, csak én nem. Arról beszélnek, hogy Svédországból jött ez a készülék, milyen nagyszerű, de azt nem mondják nekem, hogy Erzsébet néni! —

A beteg mást is kíván. Nagyon meg kellene tanulni, hogy az embernek súlyos állapotában egész más igényei vannak.

Hadd mondjam el saját élményemet. Nyáron majdnem meghaltam. Úgy mondták az orvosok, bakteriális szepszis volt, staphylococcus, és a tüdőre meg a mellhártyára ment. Itt a szomszéd iskolában lettem rosszul. A Szent Imre Kórház sürgősségi intenzív osztályára vittek. Elvesztettem az eszméletemet, egy hétre. Egy külső élményem volt csak, amire úgy visszaemlékszem. A nővér ott áll mellettem, és fog valami nagy hatalmas injekciós-szerű töltőt, és azt mondja, hogy ez az ebédje. Hát ez érdekes, mondtam aztán visszazuhanom a csodálatos delíriumba. Ugyanakkor annál több belső élményem volt. És ez az izgalmas! Már tudom, és akkor éreztem is, hogy a betegek reagálnak ám! Belül beszélgetni kezdtem az Úrral. Először is nagy boldogság töltött el, pedig 80 gyerek várt, hogy érettségiztessenek őket. Azokat készítettem föl. Ez volt június elején. Akkor azután e világ értékei. Nincs sok mindenem, ami az enyém, arról nagyon könnyen lemondtam. Aztán a barátok meg minden, de olyan béke töltött el, hogy tudtam, hogy az Úr ott van. Mert ő a béke Istene. Illés is a lány szellőben találta meg a jó Istent, nem a nagy földrengésben, meg a szélvészben. Elkezdtem beszélgetni az Úrral: Uram, te megmondtad, hogy elmegyek, és helyet készítetek nektek. Atyám házában sok lakóhely van. Ha nem lenne, nem mondtam volna. Aztán majd visszajövök, magamhoz veszek titeket. Mondom, Uram, most akkor gyere vissza értem. Lemondtam mindenről; légy szíves, vegyél magadhoz! S vártam, minden pillanatban. Egy mezsgyén mentem, amelyik merőben természetes volt. De valami üzenetet kaptam. Ilyen hangokat hallottam, hogy nem. Szó sincs róla. Még nem. Maradnod kell. Egy picike csöpp kis sugár ragyogva áttetszett. Az Úr üzent nekem. Mondtam, akkor jól van, vállalom a munkát. Nem ellenkezem. Non recuso labore.

A beteg lelkiállapotának jellemzésére mondtam el ezt. Azt mondta egy röntgenes orvos, hogy minden orvosnak három-négy hétig pizsamát kellene hordania, mint a betegeknél. És akkor mindjárt meglátná, hogy mi a beteg lelki világa. Mert így kívülről nem lehet látni. Én is fél évszázadig forgolódtam közöttük, és csak most éreztem meg, hogy milyen titkok vannak bennük. Nem lehet a beteget néhány számadattal elintézni. Vagyis ez az orvosok által alkotott modell jó, kell is, de nagyon kevésnek bizonyul. Az elmúlt átkos világban csak szöktem a kórházakba. Sokszor följelentettek,

mégsem hagytam abba, mert mindenképpen kellünk mi, lelkipásztorok. Az orvosok nem akadályoztak, mert azok tudják, hogy miről van szó.

A rokonok modellje nem jó. Mert a rokonok szörnyülködnek. Aztán sírnak. Mindig mondom, hogy nem sírni kell, hanem optimizmust és derűt sugározni. Volt olyan, aki azt mondta, ott a beteg ágyánál, hogy tisztelendő úr, ugye majd eltemeti? Nem egyszer! Aztán meg volt olyan is, aki azt mondta, hogy a takarékbetétkönyve biztos a párnája alatt van. — A betegek hallanak mindent! Az orvosok tudják, hogy a fül az utolsó, ami még működik és fölfog. Vagy vissza tudja mondani, ha visszatér, vagy nem tudja visszamondani. A beteg előtt nem lehet akármit mondani! A rokonok modelljében az sem jó, hogy akitől még remélnek valamit, azt látogatják. De felségterületem az öngyilkosok, felségterületem a pszichiátriák, és felségterületem a krónikus betegek is. Hát ott alig van látogató. Mert az már öreg, már beteg, már nincs pénze, mert mind odaadta, satöbbi. Mit tudnak mondani a rokonok? Múltkor hallottam: Józsi bácsi, kispárnát hoztunk! Mit érdeklí öt a kispárna?! És Coca-colát is hoztunk! Igyon belőle! Mit érdeklí ez őt?! Mást mit tudnak neki mondani?!

A harmadik modell, a keresztény modell az egész embert akarja megszólítani és gyógyítani. A betegségben erősen csökken a beteg autonómiája. Az ősbizalom, ez az egészséges embernél magától értetődő ősfunkció sebződik meg ilyenkor. Minél inkább alkotó egy ember, annál többet merít ebből. A betegség leállít, korlátozza az addigi akcióképességeket, mérsékli vagy megszünteti az emberekkel és a világgal való eleven kapcsolatokat. A vidám életigenlés és a bátor életerő alaphangulata megsebződik. Félelmek, neurotikus szorongások, esetleg depressziók zúdulnak a betegekre.

Átélttem, hogy a sok nővér közt, aki betegségem idején ott forgott, volt egy éjszakai nővér, aki úgy bánt velem, mint a kutyával. Mondtam az orvosoknak is, hogy nem jó ide egy ilyen nővér! A többi beteggel is így bánik. Olyan megjegyzéseket tett éjszaka, amikor az ember aludni nem tudott, ami nagyon nem tisztességes emberhez való. Ezek nagyon nagy sebet ütnek a betegeken! Az ápolónővéreket is nagyon alaposan meg kellene válogatni, de hát szegény orvosoknak nincs válogatnivalójuk. A nővérek egymás után hagyják el a helyüket. Vagy nem fizetik meg őket, vagy nem is hivatást

teljesítenek. Manapság ez, a hivatás-szerűség hiányzik. Pedig ha egy orvos nem hivatás-szerűen teszi a dolgát, akkor az értéke semennyi. Csak hivatalnok, vagy favágó.

Öregek között nem régen, egy alkalommal ott volt az egyik beteg mellett egy fiatal, 30 év körüli látogató. Fölkelt és kihívott: tisztelendő úr, mondja, megéri ez magának? Fejkvótát kap érte? Mindig jön, hát miért csinálja? — Figyeljen ide, mondom. Szeretetről meg hivatásról nem hallott? — Tisztelendő úr, ne játsszuk magunkat, bér itt minden! — Nos, ha egy pap, egy orvos, vagy egy anya, egy apa ilyen, elvitte az ördög az egész társadalmat! Most errefelé haladunk.

A betegnek nyomorult állapotában már mindenről muszáj volt lemondania. Mondhatatlanul szükséges, hogy megérezze, hogy ő még kell. Fontos. Hasznos valahol. A sebzett önbizalmat elsősorban az egyházak hivatottak eredeti piedesztáljára visszaállítani, hogy a meggyötört lélek a pusztulás és a gonosz szörnyűséges örvényeiből kiutat találjon. Nehogy életmegunás, depresszió, elkeseredés kerítse hatalmába. Minden testi vagy lelki betegnél létkérdés: lehetséges-e biztosítani számára transzcendens nyitást. Mindent elvesztettnek hitt, most akkor hogyan tudom életben tartani azt az ősbizalmat, az egyik velünk adódott ősfunkciót? Ezt nagyon sok minden támadja meg. Azóta tudom nagyon jól, hogy igaza van a Szentírásnak: aki áll, vigyázzon, el ne essék. És hogy minden kegyelem. Amid van, mind kaptad. És amit kaptál, azzal ne dicsekedjél. Bármelyik pillanatban összeomolhat az ember. És akkor is állnia kell lelkileg, és nem belekeverednie ilyen nyomorúságos kísértésekbe. Vissza kell adni a betegeknek az önértékelés talaját. A szeretet érzését és a reménnyel teli szeretet lehetőségeit. Az önbizalmat. Megnyitni előttük a távlatot, a továbblépés biztosítását.

A tékozló fiú mért ment haza? Teljesen elzüllött, semmi kilátása nem volt már, elfogadott mindent, de már a disznó eledeléből, a moslékból sem adtak neki! Biztos, hogy ott volt előtte az öngyilkosság gondolata. Mégsem tette meg, mert valaki szerette őt. Ez adta neki újra azt az önbizalmat, hogy hazamegyek, visszamegyek atyámhoz. Bérese leszek csak, és visszavánszorgott. Apja messziről meglátta eléje sietett, megölelte és megcsókolta. A mennyei Atya ilyen. De ezt tudni kell, erről biztosítani kell az embereket, mert ez adja az önbizalmat.

Teréz anyának Indiában szemére vetették, hogy szeretetlen a legnyomorultabb emberekkel, akiket már a férgek rágtak és senki sem nézett rájuk. Ott ugyanis azt gondolják, hogy a halál után reinkarnáció, másik élet következik, és abban kell az embernek bűneit levezekelnie. A szenvedések enyhítése a mostani vezeklést csökkenti és ezáltal a halál utáni boldogságot gátolja. — Teréz anya mégis folytatta munkáját, és végül egész India sírt, amikor meghalt. És a világ is.

Az üdvösség azonban nem úgy megy, hogy majd levezeklem. Mi az üdvösségnek a lényege? Egy szó: kegyelem. Irgalom. Jézus mondta, amikor tanítványai kérdezték, hogy Uram, ki üdvözülni: embernél ez lehetetlen. De Istennél semmi sem lehetetlen!

Van egy érdekes anekdota erre, Szendi püspök úr mondta el valahol egyszer. A mi emberünk szent életet él, és amikor meghal, a mennyországba jut. Boldog örömmel néz körül, és egyszer csak meglátja Sztálint az üdvözültek között. Erre fölháborodik. Hát itt sincs igazság? Ez ugyanitt van? Sztálin azt mondja neki, hogy halkabban! Nemde te is kegyelem által üdvözültél? Erre mindjárt kisfiú lesz.

A mennyországban ott lesz az a piszkos gazember, parázna, utálatos, és a jobb lator. Szent Jobb Lator! Még ma velem leszel a paradicsomban! Mi pedig mindig hőbörgünk. Meg ez a céda, kuruc, mit tudom, milyen Mária Magdolna, az ottan szent! Hát akkor mi mit akarunk? Kell a kegyelmi világot biztosítani a beteg számára, hogy tudjon ő is irgalomért fordulni Istenhez ...

Mikor hiteles a lelki orvos távlatnyitása? Aquinói Szent Tamás szerint az ember természetes vége természetfölötti. Ez olyan jó! Ősi törvény, hogy az egyetemes vágyaknak mindig van tárgyuk, ami felé irányulnak. Ahol ennek a világnak az értékei többé már kilátástalanok, ott kifinomul az érző és figyelő szellem a „tovább” irányába. Ezért van, hogy a pap személye hatalmas szimbólum a lét határmezsgyéjén vergődő vagy kereső ember számára. Nem azért, mert ez vagy az a személy, hanem azért, mert a természetfölöttinek a közvetítője. Mindegy, hogyan, de meg tudja szólítani őket. Én elbeszélgetek velük. Közömbös dolgokról. Férfiakkal a Fradiról, a tokaji borról. Nőkkel meg kézimunkáról, vagy hogy hogyan lehetne legjobban főzni a töltött káposztát. És közben mindig mindent megtudok.

A pap személye szimbólum. Úgy kell nekik, szinte szomjúhozzák. De nem azért, mert küldték. A pszichológia úgy tartja, hogy vannak velünk született ős-magatartásformák, jószerint azok a típusok, amelyek rögtön rezonanciába lendülnek, mihelyt valaki megszólítja őket. Innen ered az immár ötven éves tapasztalatom, hogy gyakorlatilag senki nem halt meg Isten felé nyitás nélkül. Ady az embert Istenhez hanyatló árnyéknak nevezi, aki előbb-utóbb nem bírja harcát vitézül, és megtelik istenszerelemmel. Káprázatos esetek igazolják saját mezőnyömben, hogyan melegszik fel figyelő szíve még a szinte eszméletét vesztettnek is, amikor szavamra, jeladásomra főlshajt, fölsejlik előtte a vágyva-vágyott természetfölötti, az ősi, örök álom. Meg az irgalom. Hogy nem vádolja őt senki. Mennyire embertelen volt, és lenne a beteget, a szenvedőket elzárni a transzcendencia megjelenítőitől. Micsoda égbekiáltó bűn a megjelenítők önkényes távolmaradása a megjelenítéstől! Tehát amikor a pap nem megy el, mert most neki nincs ideje, meg mit tudom én, ez ámulás. Dráma. Jungnak vannak itt nagyon szép dolgai. Ezek az igények föltétlenül túlmutatnak a természet adta lehetőségeken. A betegnél be kell látni, hogy a legnagyobb kórházi körülmények, legzseniálisabb orvosi beavatkozások, gyógymódok és gyógyszerek előbb-utóbb kevésnek bizonyulnak. És akkor talán mindennél erőteljesebben kell a lényeg, kiút, továbblépés. Ennek igazolt alapja az emberi lélekben rejlik. Adott ugyanis egy olyan sajátos pszichikai funkció, ami a lélekben, mint vallási igény jelentkezik. Ennek egyik jele a minden kor minden népének vallási szimbolikája. Ezek egyetemes, ősi nyomok. Jung mondja ezt. Ősi nyomok, amelyek hozzátartoznak a lélekhez. A lélektani tény szavatolja az egyén további fejlődési lehetőségét. Jung mondja: Betegeim nemcsak a szenvedés és a rossz értelmezésének kínzó kérdéseit teszik föl, hanem az élet értelmét, miértjét kutatják. Az élet derekán járó pácienseim között egyetlen egy sincs, akinek problémája ne vallási jellegű lenne. Igen, végső soron mindenki abba betegszik bele, hogy elvesztette azt, amit az élő vallások megadnak híveiknek. S valójában senki sem gyógyul meg, amíg nem jut el újra Istenhez. Úgy látszik, nem légből kapott tézis, hogy az emberi lélekben a legmagasabb rendű ősi igény az Isten-kép. Jung úgy fogalmazza meg ezt, hogy minden lélek erőterében a tudat alatt van

valamilyen központi energia, amely, ha aktívvá válhat, mindent el tud rendezni titokzatosan. Íme, ez maga az Isten.

Öt vagy hat évvel ezelőtt innen a Szent Margit gimnáziumból, mint pedagógusok Rómába mentünk, őszi kirándulásra. Rómától hatvan kilométerre van az etruszkoknak a nekropolisza, vagyis temetője. Az etruszkok óriási műveltséggel rendelkeztek, Krisztus előtt a 7.-6. században a görögök is, a rómaiak is tőlük vettek át nagyon sok mindent. A temetőt már föltárták. Be lehet menni a sírokhoz. Vannak szegényebbek sírjai, előkelőbbek sírjai, de mindenütt ott van az áldozati edény vagy szer, valami módon, a maguk módján. Mindegy, a jóakarátú ember mind az üdvösség felé megy. Ha anonim keresztény is. Bevittek bennünket az idegenvezetők egy múzeumba, ahol láthattuk, amit a feltáráskor a sírokban találtak. Több helyen az előkelőknél szobrot találtak, a halott szobrát. Gusztusos fekvő állapotban, szép, igazán művészi módon. A halott mutató ujjá rámutat valamire. Egy kör az, a közepén ponttal. Az idegenvezető szerint ez onnan ered, hogy ők biztosak voltak abban, hogy amikor valaki kilép ebből a létrendből, ami a tér és idő létrendje, akkor belép az időn túli létrendbe, amely valami örök. Amelyről Jézus azt mondja, hogy szem nem látta, fül nem hallotta, ember értelmé elképzelni nem tudja, amit Isten ígér azoknak, akik keresik és szeretik. A tudomány meg azt mondja, hogy van egy téren és időn túli dimenzió. Kiszámította, de nem tudja, mi az. Ebben az innen kikerülő ember számára minden harmóniába rendeződik, egy központban. Az ebből adódó béke a lélek számára a legnagyobb öröm. Amikor magunkat központba, tehát valami egységbe tudjuk rendezni. Ezért is mondja a Szentírás, hogy Jézus Krisztus a teljesség, a pléróma, az egységesülésnek az Istene. Benne egységesül minden vágyunk, távlatunk, aztán gondolatunk: a szeretet a szép, a jó és az igaz, e négy alap-érték iránti érdeklődésünk.

Ilyen csodálatos szép dolgok mondhatók el a modellekről.

Nem szabad elkészeríteni az embereket. Erről szeretnék véleményt kérni. Az orvosok egyik része azt mondja, hogy meg kell mondani a betegnek, hogy mi van vele. Joga van megkérdezni, és akkor az orvosnak meg kell mondania, hogy Önnek ilyen és ilyen betegsége van. Esetleg megmondja azt is, hogy még ennyi van hátra az életéből. Ezt nem szeretem. Az a véleményem, hogy meg kell mondani, hogy elég komoly a helyzet, de mindig van lehetőség.

Istennél nincs lehetetlen. Az orvosoknak is jó lenne hívőbbnek lenniük. Reálisan meg kell mondani, hogy nagyon komoly a helyzet, de te is akarj! Idézem sokszor, az orvosok ezt szokták mondani: a gyógyuláshoz a betegre is szükség van. Tehát az ős-bizalom. Azt meg kell hagyni. Ott van a Szentírásban az édesapák számára a Példabeszédek könyvében, hogy el ne keserítsétek gyermekeiteket. El ne keserítsük a beteget! Vannak kegyetlen orvosok, akik azt mondják, hogy uram, itt már nincs tennivaló. Ezt nem szabad. Úgy el tudnak keseredni, nekem mondják el, hogy az borzasztó.

Pihenésül mondom el az anekdota-szerű történetet, volt, lehet, hogy az esztergomi egyházmegyében, egy Kácsi bácsi nevezetű kanonok. Nagyon vidám, mindig mókázó ember volt. Amikor nagyon súlyos beteg lett, egyik pap a másik után mondta neki, hogy Kácsi bácsi, földadnám a szent kenetet. Mindet elutasította, a bíborost is. Mit tegyünk? Egy katona pap, olyan jó baka-stílusú bement hozzá, kitette a zsebóráját, és azt mondta: Kácsi, figyelj! Mire ez a mutató a tizenkettőre ér, te meg fogsz döglenni. — No, akkor add föl a szent kenetet! — Ez egyedi eset volt. Az orvos soha sem, és a pap sem mond ilyent soha.

Orvosok (*jelenlévők; Szerk.*) véleménye szerint *csak arra kell válaszolnunk, amit a beteg kérdez. Mindent meg lehet beszélni a beteggel, olyan környezetben, amiből ő kiutat, lehetőleg fölfele vezető kiutat talál. Meg kell mondanunk, hogy mi a betegsége, de nem szabad megmondanunk, hogy ez meddig tarthat, hiszen ezt (többnyire) nem is tudjuk. Mindig reményt kell adnunk.*

Jó, örülök, ez helyes fölfogás. Meg kell mondani, hogy halad előre az orvostudomány, lehetséges olyan fordulat, hogy a ma kilátástalan betegségek gyógyíthatók lesznek. De mindig készen kell lennünk. Nekünk is, mert lehet, hogy most semmi bajom nincs, aztán megyek ki, és a fejemre esik egy tégl. De gorombán megmondani, hogy nincs remény, az borzalmas. Szükséges, hogy legyen bizonyos lelkiség, transzcendens távlat.

2) A test és lélek összefüggéséről nagyon szeretem Császár Gyula könyvét, Pszichoszomatika a gyakorlatban. Ez az újabb tudományág azt mondja, hogy az ember pszichikus-szomatikus egység. Psziché a lélek, szóma a test. Ennek értelmében a testi változások nagy része csak úgy érthető meg, ha azokat egyidejűleg a pszichikus történésekkel összefüggésben tanulmányozzuk. A

pszichoszomatika olyan tudományág, amely a szociális, pszichológiai és biológiai tényezőknek a betegség kifejlődésében, lefolyásában és kimenetelében játszott szerepét vizsgálja. Az ezernyolcszázados években olyan elképzelés volt, hogy az anyag minden, az anyagot megfogjuk, és akkor mindent meg tudunk gyógyítani, stb. Erre azonban sok minden rácafol. Nem mondok neveket, de a papok között is voltak komoly megalkuvók a kommunista időben, békepapok, békepüspökök, és szinte kivétel nélkül ki lehet mutatni náluk, hogy belebetegedtek. Pszichéjük beteg lett és ez az állapot a testre is hat. Az orvosok még jobban tudják, hogy ha valahol valami nincs rendben belül, akkor jönnek az agyi események, a gyomorfekélyek, a szívpanaszok, vérkeringési zavarok, de mindezeket elsősorban belül kell gyógyítani. Az orvos néha csak olyant tud tenni, mint ha nagyon beázik a fürdőszoba és megtelik a lecsöpögő víz alá tett teknő, akkor még nagyobbat tesz oda. De ezzel a probléma nincs megoldva! Tehát a mélységben kell nézni az embert, ott kell megnyugvást adni. A pszichoszomatika mindig az emberi lényeg legteljesebb megragadására törekszik. Erre kell törekednünk. A pszichoszomatika a legtágabb értelemben véve az a tudomány, amely az egészséges és beteg embert pszichofizikai totalitásnak fogja föl. Így egyrészt azokat a jelenségeket kutatja, amelyeknél a pszichológiai történéseket a testi tünetek jobb megértésére, kezelésére használhatjuk, másrészt azokkal az állapotokkal foglalkozik, amelyeknél a patofiziológiai folyamatokat nem hagyhatjuk figyelmen kívül a lelki jelenségek megértéséhez és kezeléséhez. Most az egykor szinte eretnekségnek tűnő pszichoszomatikus elvek újrafelfedezését követhetjük a tizenkilencedik század természettudományának fejlődésétől napjainkig. Abban az időben a hivatalos orvostudományból kirekesztették. A filozófiában, a költészetben tovább élt az emberi teljesség eszménye. Kant például értekezést írt az érzelem hatalmáról, a szervi betegségek keletkezésében játszott szerepéről, és ezek pszichoterápiás befolyásolhatóságáról. Pszichiátriákon, megfigyeltem, van, amikor zenét közvetítenek a betegeknek és ez jó hatással van rájuk. Én is sokszor mondom a betegeknek, hogy dalolni, mosolyogni, beszélgetni! Akkor kijön az ember a sötét gondolatokból, amik ráülnek az emberre.

Kezdetben csak arra törekedtek, hogy túllépjenek a biológiai értelmezéseken, figyelembe véve az ember totális egizisztenciáját, később aztán sokkal jobban elmerültek a test és lélek egységének problémáiban. Ezek nagyszerű dolgok.

Érdekes Balogh Bélának a Végső valóság című könyve. Van benne igazság is. A végén hozott ezoterikus dolgok mellett nagyon komoly és igen értékes dolgokat is fedeztem föl benne. Lemérik orvosilag, hogy a gondolatátvitelhez és telepátiához nem elegendő az az elektron-volt nagyságrendű, kémiai reakciókból származó energia, amit az agysejtek produkálni képesek. Tehát az anyag nem tud szellemet létrehozni. Ha a gondolat magasabb energia-szintekből tevődik össze, és ezek az anyag termékei, akkor ezeket anyagi műszerekkel tudunk kellene mérni. Ha mégsem lehet, akkor fel kell tételeznünk, hogy a gondolat energiája még a kozmikus sugárzás energiájánál is magasabb szintű. A szeretet, a félelem, a fájdalom, a gyászolás, nem lehetnek az agynak a termékei. A kísérleti eredmények, a bennünket körülvevő jelenségek valamint a logika ugyanabba az irányba mutatnak. Sem az agy, sem más biológiai szerv nem képes gondolatot létrehozni. Tehát a gondolatok és érzések léte nem függ a fizikai test lététől, annak életétől vagy halálától. A test és az agy csupán vevőkészülék, mint a rádió. Az adás folytatódik akkor is, ha a vevőkészülék tönkremegy. Magas energia-szinten létező gondolat léte nem függ az alacsony energia-szinten létező agy állapotától. Gondolataink és érzéseink túlélnek tehát a fizikai testet.

Freund Tamás agykutató szépen magyarázza, hogy csak a klinikai halálra vonatkozik, amiről Moody és mások írnak, fény látása és más élmények a halál után. Biológiai halálból már nem tud visszatérni a lélek. A probléma az, hogy hogyan tud létezni a lélek test nélkül. Biztosan tud így létezni, hiszen az angyalok is test nélkül vannak. Nekem az a véleményem, hogy ha eljön az idő, amely már itt is van, akkor a halottak meghallják az Isten Fiának szavát, mondja Jézus, és akik jót cselekedtek, föltámadnak és üdvözülnek, akik rosszat tettek, föltámadnak és elkárhoznak. De ez másik létrendben van. Az idő eljön, az én időm vége az én halálom. Akkor lépek át oda, abba a másik létrendbe, amelyben majd megtörténik a föltámadás is. A föltámadt test csodálatos lesz, ép, teljes.

Az agy tehát nem képes arra, hogy szellemet hozzon létre. Freund Tamás azt mondja, hogy kétszeri fogantatásunk van.

Mindenkinek, és a rózsának meg az ibolyának is, hogy a legszebbeket említsem. Először megfogamunk az örök Isten koncepciójában. Öröktől fogva. Mindenki egy csodálatos potencia. Lehetőség. Mindenki egy csoda. Nincs két egyforma ember. Még két egyforma levél sem. Sőt homokszemcse sem. Annyira gazdag a mi Teremtőnk. Amikor az Úr létbe hív bennünket, vagy bármit, akkor bekódoltatunk itt. Hiszen ez az anyag, ami olyan csodálatos, mindent meg tud jeleníteni. Második fogantatásunk édesanyánk szíve alatt történik. Akkor bekódoltattunk és ott pontosan úgy szerveződik az anyag, hogy abból én legyek, Lajos, István, Mária, Katalin és a többi. Az ibolya is bekódoltatik, és az anyag akkor pont úgy szerveződik, hogy abból ibolya legyen. És az anyag azután fórumokat teremt nekünk, ahol mi értékeket teremthetünk. Ha pozitív irányba megyek, akkor ezek igazi értékek. Úgy mondja Freund Tamás, hogy mintegy mágnes-mezőbe helyeztünk bele. Középen vagyunk, szabad akarattal dönthetünk (persze rengeteg minden befolyásolja és csökkentheti vagy növelheti a felelősségemet), vagy a pozitív irányba, vagy a negatív irányba. Ez nagyrészt az én szabad akaratomtól függ. Idővel az anyag, a hordozórakéta elfárad. Tamás azt mondja, hogy papucsba léptünk és kilépünk a papucsból. Leválik a hordozó rakéta, s megy tovább a személyiség, vissza oda, ahonnan eljött. De akkorra már potenciáját gazdagítania kellett és beteljesítenie, személyiséggé alakítania. Akkor ott eldől, hogy hova kerülök. Isten nem bottal vár, hogy megpaskollak! Egészen más az. Nem tudok élni az értékek világában, ha én gyűlölök. Vagy ha én — buta hasonlat — vak vagyok, akkor hiába megyek be a leggyönyörűbb távlatba: a napkelte vagy a virágos rét semmit nem jelent nekem. Onnan kipontozódtam. Ha süket vagyok, hiába megyek be a madárdalos májusi hajnalba, vagy játsszák előttem Beethoven szimfóniáit, semmit nem hallok. Kipontozódtam. Ez olyan analógiás példa. A többi értékeknél is ilyen a helyzet, és ez a kárhozat, hogy nincs semmim. Kiüresedtem. Ami itt volt, kincs, hír, gyönyör, az most már nincs. A kárhozatban is vannak fokozatok, és az üdvözülésben is. Legkisebb lesz a mennyek országában, nagyobb lesz a mennyek országában, mondta Jézus. Viszont mind boldog lesz a maga módján, mert ami az igénye, az neki elég. Erre szokták mondani, hogy van, akinek akkora háta van, mint egy ólajtó, a másiknak pedig ilyen kicsi. Aztán kifeküdnek napozni. Mindegyik

kapja a napot, de a kicsi nem irigykedik a nagyra, hogy teneked mennyi nap jut, neki pont elég, nem is kellene több, mint amit kap. Vagy ha szomjasak és isznak, egyiknek egy kis pohárka elég, a másiknak egy liter kell. Az nem irigyli utána, hogy te még ihatsz, nem kell neki tovább, mert betelt.

3) Utolsó pontunk, hogy mi megy végbe az ember lelkében. Ez talán a csúcsa az eddigi megfigyeléseimnek és átéléseimnek. Az élet sötét éjszakája és a megtisztulás útja. Ez legyen egy kicsit adventi elmélkedés is.

Keresztes Szent János, az ezeröttszáz évesekben élt kármelita szerint a természetfölötti megvilágosítás az értelmet olyan belátásokra emeli föl, amelyekre saját erejéből soha sem tehetne szert. A szívet pedig olyan vigasztalás tölti el, ami mellett a világ minden öröme és élvezete elhalványul. Ott, a haldoklásom közben éltem ezt át. — A lélek készsége válik arra, hogy a földi javaktól elforduljon, és a mennyekhez emelkedjék. Az én megfigyelésem az, hogy mindenkinek a másik halála rettenetes. Ezt olvastam valahol, de most át is éltem, hogy amit az Úristen az embernek kiszabott aranyos szeretetével, az neki nagyon jó. Amíg a lázadás idejében van, addig háborog-hőbörög, de amikor elérkezik a halál pillanata, akkor édes mosoly van az arcukon, és olyan megnyugvás. Tehát sikerül nekik. Nekünk is fog.

Ősi megállapítása a misztikusoknak, hogy a természetfölötti boldogító szemlélése csak az érzékek sötétjében ragyoghat föl. Ezért szükséges az önkiüresítés, a tisztulás útja. Ezt a tisztulást a szemlélődésre meghívott lelkeknek maguknak kell megteremteniük, hosszú aszkétikus úton. Úrrá kell lenni az érzékeken, e világ ezer lehetőségén. Van sok lehetőségünk az önmegtagadásra! Beszéd, aztán televízió, aztán evés-ivás meg minden területén. Aranyosan, kedvesen történő engedelmeskedés, finom alkalmazkodás házastársak között! A sok veszekedés, válás meg undokság azért van, mert igen kevés embert lehet szeretni. Mert alig törődnek az emberek az önneveléssel. Mindenki szentnek mondja magát, csak a másik ilyen meg olyan!

Tehát önkiüresítés, tisztulás, úrrá levés az érzékeken, megengedett dolgokban is. Amikor a lélek sötétben marad, megfosztva minden zavaró körülménytől, megjelenik a kereszt, az elhagyatottság magánya. S ekkor már nincs akadály annak, hogy az

Úr megjelenjék megvilágosító tisztaságával, és kimondhatatlan békét adjon meleg szeretetével. Ezt látni a betegeknek. Betegség esetén a tisztulást, vagyis e világ értékeinek megfosztását maga a szenvedés végzi. Minden, ami eddig vigaszt jelentett, erő, egészség, szépség, táplálék, látható, hallható javak, lassan kicsúsznak az elérhetőség reményéből is: minden, minden elérhetetlenné válik. Szegény betegek ott vannak, kifosztottan a sötét éjszakában. És ekkor a beteg édesen, tisztán meghallja a lelke mélyén már évek óta hordozott Urát, akit eddig talán csak hittel vallott, de meg nem tapasztalt.

Nagyon sok misztikust találunk a legegyszerűbb emberek között. Naponta tizekben, ötvenekben, szemlélhetem az isteni Jézust, aki olykor csak egy meleg fejbólintásból, máskor egy-egy kicsorduló könnycseppből tekint rám. Áldott dolog a betegség! Ó, Jézus, ments meg a hirtelen és készületlen haláltól! Hányszor, hány beteggel találkozom, aki altatva van, tele csövel, géppel, mindennel. Körülötte levők, többi betegek elmondják, hogy napok óta senkinek nem szólt. Ezek a már utolsó stádiumban lévőek. Én mégis elmondom, hogy Lajos atya vagyok, Jézus üdvözlí! Nagyon szereti! Kérje: Jézusom, szeress, mert én is szeretlek. Bocsásd meg a bűneimet! Kilencven százalék, érdekes, reagál. Egy könnycsepp jelenik meg. Akkor majdnem én is elsírom magam. Semmi más, csak ennyi és feloldozom. A feszületet mutatom, és csodák csodája, akkora erőtere van, hogy meg akarja csókolni. Elég ennyi, hogy feloldozzam: szereti Jézust! Annyira irgalmas az Úr. Mérheterlen élmény volt számomra, hogy megjelent a Vigiliában Fila Béla dogmatikus professzor cikke, arról, hogy mit tett Jézus Nagyszombaton, amiről ezt a kinyilatkoztatást küldte nekünk a Szentlélek, hogy alászállt a poklokra. Imádkozzuk is a Hiszekegyben. Lehetne róla elmélkedni, hogy a teológia ezt még nem egészen bányászta ki.

Az Úr Krisztus az embernek a legvégső állapotában is, a legutolsó pillanatban is utána megy. A halál folyamat, nem egyetlen pillanat. Az Egyház ezt mindig tudta, mert két órán belül még föl kell adni a szent kenetet egy kenéssel. Útravalóul, mert akit a kereszt jelével jelölnek meg, azon az Úr könyörül. Rengeteg szent kenetet adok föl, mert Jézus még ott tevékenykedik. Néha nekem is megmutatja, hogy lásd, mi van ezekkel. Néha meg nem mutatja meg. Ő nem hiába halt meg, fölvitte a betegségeinket, szenvedéseinket és bűneinket a fára, mint zsákmányt. Dehogy engedi ki a kezéből!

Magyarországot sem fogja kiengedni! Az embereket sem. Úgyhogy nem szabad elkeseredni: Isten kezében vagyunk. És ő győzött. Takács professzor, a nagy óriás, szokta mondani: Uraim, megváltott emberek vagyunk! A pokolba jutni nagy kunszt. Ekkora szeretet mellett. Káprázatos!

Egy kis történettel fejezem be. Intenzív osztályon, szívinfarktusos, agyvérzéses, és hasonló betegek közt fekszik egy szép leány, olyan huszonegynéhány éves. Magához tér, és akkor mondom, Lajos atya vagyok. Akkor azt mondja, hogy rettenetes fájdalmaim vannak, de Jézusnak is voltak. Meg ő azt mondta, hogy a betegségeinket ő hordozza. Most az enyéből is ő is visz. — Azt hiszem, ez kinyilatkoztatás volt. A való világ, a szenvedés Krisztusban való fölemelését láthattam benne.

Dr. Kerényi Lajos Sch.P.
róm. kat. lelkipásztor

Irodalom:

- Balogh Béla: A végső valóság. Bioenergetik Kft., Budapest 2003.
Dr. Császár Gyula: Pszichoszomatika a gyakorlatban. Pszichoteam, Budapest 1989.
Fila Béla: A második halál. Vigilia, 2003. szeptember.
Freund Tamás: Az agy a Teremtő műve. Kairosz, Budapest 2005.

MAGYAR HOSPICE ALAPÍTVÁNY
A TERMINÁLIS ÁLLAPOTÚ RÁKBETEGEK
EMBERI MÉLTÓSÁGÁÉRT

**Hungarian Hospice Foundation
for Human Dignity of Cancer Patients in Terminal State**

A new patch in provision of terminally ill cancer patients is represented by hospice care — having been practised in Hungary for 15 years — aiming not only at mitigation of the sick persons' bodily symptoms, but at alleviation of psychical burdens as well, by means of affording care in a holistic way of looking at the patients. The starting point of the hospice movement affirmative of the will to live helps the patient and his/her family to spend together even the last period of the patient's life, keeping their human dignities. In this work beside highly qualified specialists of our multidisciplinary team, also voluntary co-workers sparing no time nor attention are indispensable.

Home care service of the Hungarian Hospice Foundation affords provision to the incurably sick in their own homes, but if necessary, also the in-patient department opened in 2005 is at the patients' disposal. All tumour patients may consult our ambulatory pain clinic; our psycho-oncologic service offers assistance to cancer patients and their relatives in bearing psychical burdens of the illness. Our nursing home of the day and an art-therapeutic group contribute to make tolerable everyday course of the illness.

Our cooperation with institutions treating tumour patients is of help in forwarding our aiding to patients in need of it within as bright limits as possible.

Bevezetés

Magyarország sajnálatosan vezeti a világ rák-halálozási statisztikáját. Ötven országra vonatkozó felmérésekből valamennyi lokalizációra vonatkozóan 1997-ben a férfiak az első, a nők a második helyen szerepelnek (*GLOBOCAN 2000, Cancer Incidence, Mortality and Prevalence Worldwide, Version 1.0*).

A betegek a rákbetegség diagnosztizálásnak pillanatától kezdve nehéz helyzetben vannak. Kezdetben a rák sokkoló híre, majd a sok mellékhatással bíró kezeléseket állítják megpróbáltatások elé őket. A legnehezebb azonban a gyógyító kezelés befejezése után következik, amikor a tüneti kép és ezen belül is a fájdalom kerül előtérbe, a betegek kiszolgáltatottá, magányossá válnak. Megoldatlan a mai ellátó rendszerben a gyógyíthatatlan betegségben szenvedők sorsa, hiszen kiszorulnak az aktív osztályokról. Krónikus és ápolási osztályokon kerülnek elhelyezésre, ahol nincsenek meg a megfelelő — sem személyi, sem szakmai — feltételek a magas szintű palliatív

ellátásra. A súlyos állapotban levő betegek otthoni ellátása sem megoldott, részben a hospitalizációs szemlélet miatt, részben a családot otthon támogató szakértő team hiányában.

Az 1968-ban Angliában indult hospice ellátás ezeknek a különösen kiszolgáltatott és szenvedő betegeknek próbál segítséget nyújtani.

Hazánkban 1991-ben a Polcz Alaine által vezetett Magyar Hospice Alapítvány megalakulásával jelent meg a hospice szemléletű ellátás. Alapítványunk 15 éve végzi a fővárosi betegek hospice szellemű, humánus ellátását.

Alapítványunk a nemzetközi hospice mozgalmat jellemző szellemiségnek megfelelően a már csak tüneti kezelésben részesíthető, rosszindulatú daganatos betegek testi és lelki szenvedéseinek enyhítésére kialakított rendszer, amely a humánus kezelést, az emberi méltóság megőrzését tartja elsődlegesnek. Célja: a betegek fájdalmainak és tüneteinek csökkentésével, lelki szenvedéseik enyhítésével a lehető legjobb életminőség, fizikai és szellemi aktivitás elérése, valamint a hozzátartozók segítése a betegség és a gyász terheinek viselésében.

A hospice ellátás általános alapelvei:

— holisztikus, sokoldalú gondoskodás.

A hospice ellátás egyik legfontosabb jellemzője, hogy a beteg életminőségének javítását tűzte ki célul. Ennek megfelelően a gondoskodás nem csupán a beteg testi, hanem a lelki, szociális és spirituális igényeire, valamint a hozzátartozók segítségére is kiterjed mind a betegség fennállása, mind a gyász ideje alatt.

— palliatív kezelés, fájdalomcsillapítás.

A hospice ellátás végső stádiumú rákbetegekre vonatkozik. Erre az állapotra különösen jellemzőek a kínzó tünetek, ezek enyhítése a hospice ellátás alapvető célja. A fájdalmak csillapítása folyamatosan és fokozatosan, megelőző jelleggel történik, ezzel a minimálisra csökkenthetőek vagy teljesen megszüntethetőek a fájdalmak. Az egyéb tünetek enyhítése a palliatív terápia beállításánál szintén rugalmasan, egyénre szabottan történik.

— a beteg és a családtagok érzelmi és lelki támogatása.

A rákbetegség mindvégig nagy pszichés megterhelés a beteg és családja számára, különösen így van ez az utolsó stádiumban, hiszen a beteg egyre fenyegetőbben éli át a halál közeledtét. Az ilyenkor fellépő pszichiátriai tünetek, a szorongás, a depresszió, az alvás-zavar feltétlenül kezelendő. A családtagok számára is nagyon fontos a várható veszteség már előlegezett kezelése, illetve segítségnyújtás a gyász feldolgozásában. A mind a betegnek, mind családtagjainak nyújtott érzelmi és lelki támogatás a hospice ellátás bázisát képezi.

— életigenlő alapállás.

A hospice a halált az élet részének és olyan folyamatnak tekinti, amelyet megrövidíteni semmiképpen nem szabad. A beteghez való szeretetteljes odafordulás értelemmel és tartalommal töltheti meg ezt az életszakaszt.

— az emberi méltóság tiszteletben tartása.

A hospice gondozás a beteg személy méltóságát mindvégig tiszteletben tartja. Ez a magatartás megkívánja a beteggel szembeni őszinteséget, hogy betegsége során egyenrangúan kezeljék, állapotáról mindenkor tapintatosan tájékoztassák a realitást képviselve, de a reményt soha fel nem adva. A beteg bevonása a hospice szemléletű ellátásba elengedhetetlen. Ismernie kell állapotát, tünetei eredetét, a kezelési módszereket, a várható hatást és a mellékhatásokat. A hospice tiszteletben tartja minden beteg vallási meggyőződését, ugyanakkor tiszteletben tarja a nem hívő beteg világnézetét is.

— a multidiszciplináris team és a család együttműködése.

A betegek ellátását speciálisan felkészült szakemberekből álló csapat végzi. A fájdalomcsillapítás lehetőségeit jól ismerő és az egyéb tünetek enyhítésére felkészült orvos, speciális képzésben részesült ápoló, a pszichoszociális ellátásról gondoskodó pszichológus, szociális munkás és gyógytornász képezik az alapellátó teamet. Emellett lelkész, dietetikus, gyógyszerész segít a beteg és a család komplex ellátásában. Mivel alapvető cél, hogy a beteg ember élete utolsó részét az otthonában, családja körében élhesse, ezért a hospice ellátás során alapvető a családdal való szoros együttműködés, a család bevonása és folyamatos segítése a beteg körül.

— ingyenesség.

A hospice szolgálat mindenki számára ingyenes, hiszen az emberhez méltó halál minden ember alapvető joga.

— szemléletformálás.

A hospice speciális szellemiség, lehetőségek teremtése arra, hogy a haldokló képes legyen spiritualitását átélni, fizikai, szellemi képességeit használni, élvezni. A hospice mozgalom törekvéseivel el szeretné érni, hogy a közvélemény figyelme forduljon a haldoklók problémái felé, a társadalom elfogadóan és tudatosan viszonyuljon a halálhoz.

A Magyar Hospice Alapítvány fő tevékenységei

Házi ápolás

A Magyar Hospice Alapítvány budapesti, aktív terápiában már nem részesíthető, rosszindulatú daganatos betegségben szenvedők számára biztosíthatja ingyenesen az otthoni ápolást, gondozást. A hospice házi ápolás során a nővér naponta néhány órát tud egy-egy családnál tölteni, ezért az ellátás feltétele, hogy a beteg gondozásában hozzátartozója a nap többi részében folyamatosan részt vegyen, vagyis egyedül élő súlyos betegeket nem tudunk ápolni. A hospice házi ápolás minden esetben a beteg vagy a hozzátartozó kérésére kezdődik meg, mindig együttműködésre törekedve a kórházi kezelőorvossal és a házi orvossal. A házi ápolás során a betegek az otthonukban részesülhetnek mindazon ellátásokban, amelyeket egyébként hagyományosan a kórházban kapnának meg. Az ellátás a jól beállított tüneti terápiával indul. A hospice házi ápolás részét képezi a betegek és a családtagok lelki, szociális és spirituális támogatása, vagyis a nővéri látogatásokon túl a hospice orvos, dietetikus, szociális munkás, gyógytornász, önkéntes segítő, lelkész és pszichológus szükség szerinti segítése, látogatása is. Az alapítvány az otthoni ápolást lehetővé tevő gyógyászati segédeszközöket a családok rendelkezésére bocsátja.

Fekvőbeteg ellátás

2005-ben megnyílt a betegek előtt a Budapest Hospice Ház kapuja. A 10 ágyas fekvőbeteg részlegre az otthonápolásból kerülnek

a betegek. A felvétel indoka lehet a betegek állapotában észlelt rosszabbodás, amely nem teszi lehetővé a beteg otthoni ápolását. A Házban a fájdalomcsillapítás beállítása történik, folyadékpótlás, zavart tudatállapotú — elsősorban agydaganatos — betegek intézeti ellátása. Gyakran észlelhető a család nagymértékű elfáradása, kimerülése. Ilyenkor a hospitalizáció ideje alatt a család számára lehetőség nyílik a regenerációra. Az elmúlt hónapok tapasztalatai alapján a betegek otthoni ellátásba történő elbocsátásának aránya 45%, az átlagos ápolási idő 14 nap. A közhiedelemmel ellentétben tehát a Hospice Ház fekvőbeteg részlege nem feltétlenül az utolsó napok ellátását szolgálja, noha sok betegünk végül, az emberi méltóság megtartásával, itt fejezi be életét.

Fájdalomambulancia és Pszichoonkológiai Szolgálat

Tüneti terápia és lelki támogatás betegek és hozzátartozók részére.

A Budapest Hospice Ház Fájdalomambulanciája ingyenes tanácsadást, kezelést és folyamatos orvosi ellenőrzést biztosítva nyitva áll minden tüneti kezelésre szoruló daganatos beteg előtt. A fájdalom csillapítása folyamatosan és fokozatosan, megelőző jelleggel történik, ezzel a minimálisra csökkenthetők vagy teljesen megszüntethetők a fájdalmak. Az egyéb tünetek enyhítése a tüneti terápia beállításánál szintén rugalmasan, egyénre szabottan történik.

A Pszichoonkológiai Szolgálat pszichológusai, önkéntes gyászterapeutái egyéni és csoportos formában szakszerű érzelmi és lelki támogatást nyújtanak a rászoruló betegek, hozzátartozók és gyászolók számára.

Nappali szanatórium

A Budapest Hospice Ház nappali szanatóriumában működő kreatív és kulturális programokkal vár minden daganatos beteget, aki szívesen töltené szerda délelőttjét sorstársai körében.

Oktatási és Módszertani Központ

A hospice szeretné elérni, hogy a közvélemény figyelme forduljon a betegek és az őket ápolók problémái felé, valamint hogy a fájdalommentességhez, jó tüneti kezeléshez és az otthoni ápoláshoz való jog nyilvánvaló és érvényesíthető legyen.

Alapítványunk, amikor megalakult, a betegellátó tevékenységeken kívül vállalta a hospice filozófia és ellátási forma megismertetéséhez szükséges szemléletformáló, ismeretterjesztő feladatokat is, valamint a palliatív terápiás oktatás bevezetését az orvosok képzésébe. Az elmúlt tíz évben rendszeresen részt vettünk hospice alap- és továbbképzések szervezésében, illetve figyelemfelkeltő előadásokat tartunk laikus érdeklődők és szakemberek számára. 2002. őszén széles körben meghirdetett képzési programokat indítottunk. A „Lakossági fórum-ismeretterjesztő előadásorozat” programjai nyitva állnak minden érdeklődő előtt, az eddigi előadásokat elsősorban érintett laikusok látogatták. Palliatív Műhely néven szakmai szeminárium sorozatot szerveztünk orvosok és orvostanhallgatók számára, valamint „Palliative Care Course” címen egy hetes intenzív képzést szerveztünk a térség (elsősorban Kelet-Európa) szakemberei számára. A kurzuson 8 ország 40 képviselője vett részt.

Mobil team program

A világban számos hospice szervezeti forma alakult ki. A kórházi konzultációs csoport, avagy a mobil hospice teamben orvos, nővér, pszichológus és több önkéntes vesz részt. A konzultációs hospice tanácsadó teamünk több háziorvossal és ápolást-gondozást vállaló intézménnyel áll szakmai kapcsolatban, így például a budapesti Szent Margit Kórház Onkológiai Osztályával, az Országos Onkológiai Intézettel és a BMSZKI Dózsa György úti Hajléktalan Kórházzal. A súlyos betegek gondozásával és a palliatív terápiával kapcsolatos tanácsadáson túl csapatunk tagjai segítséget nyújtanak az intézményi személyzet veszteségekkel kapcsolatos mentálhigiénés gondozásában, a gondozók továbbképzésében is.

Gyászcsoporthoz, gyászolók terápiája

Gyászolók részére rendszeres, klubszerű foglalkozásokat, valamint egyéni terápiát tartunk. Az ezeken részt vevők többsége általunk korábban ápolatott beteg hozzátartozója, de szívesen látunk minden rászorulókat. 2002-ben már második éve folyt a gyászcsoporthoz tartozó programunk. A gyászterápiás képzésen átesett önkéntes segítők 15 gyászoló részére szerveznek havi rendszerességgel klub jellegű

foglalkozást. Tekintettel a program sikerére, elképzelhető újabb csoport indítása.

Önkéntes Program

A Magyar Hospice Alapítvány munkatársai 1991 óta mintegy 1600 beteg otthoni hospice gondozását végezték. Ebben nagy szerepük van az idejüket és munkájukat ingyen felajánló önkéntes segítőknek, akik ott voltak az Alapítvány megalakulásakor és egyre nagyobb számban velünk vannak ma is. Nélkülözhetetlen tagjai ők a hospice otthonápolási csoportnak, hiszen jelenlétükkel válik teljessé a szenvedők komplex ellátása. A beteg számára gyakran csak ők képviselik a külvilágot, kielégítik emberi kapcsolatok iránti igényét, gondoskodásukkal csökkenthetik szenvedését. Az önkéntesek megtapasztalják az önzetlen segítség élményét, az Alapítvány csapatának tagjaként lehetőségük nyílik a folyamatos szakmai fejlődésre, a szupervíziókon való részvételre. A hospice otthonápoló csoportban a holisztikus hozzáállásnak megfelelően többféle szakterület is képviselve van és hagyományosan fontos szerepük van a segítő szándékú laikus önkénteseknek. Önkénteseink segítséget nyújtanak az otthonápolásban, a Budapest Hospice Ház fekvőbeteg részlegén, a Margit Kórház Onkológiai Osztályán és a BMSZKI Hajléktalan kórházban. Jelenlétükkel kellemesebbé teszik a betegek számára a kórházi tartózkodást, apróbb feladatok elvégzésével gondoskodhatnak róluk, együttérző beszélgetésekkel enyhíthetik lelki terheiket.

Gyógyító művészet

Az FSZKI Dózsa úti Hajléktalanszállójával együttműködve Csorba Simon festőművész, művészet-terapeuta tart a betegek számára rendszeresen autogén tréning és művészet-terápiás csoportokat.

Összefoglalás

A terminális állapotú rákbetegek ellátásában új színfolt a Magyarországon 15 éve létező hospice ellátás, amely holisztikus szemléletű gondoskodást nyújtva nemcsak a betegek testi tüneteinek enyhítését, hanem a lelki terhek csökkentését is célul tűzi ki. A

hospice mozgalom életigenlő alapállása hozzásegíti a beteget és családját ahhoz, hogy emberi méltóságukat megőrizve együtt töltsék a beteg életének utolsó szakaszát is. Munkánkban nélkülözhetetlenek nemcsak multidiszciplináris teamünk szakemberei, de az idejüket és figyelmüket nem kímélő önkéntes munkatársaink is.

A Magyar Hospice Alapítvány otthonápolási szolgálata a gyógyíthatatlan betegeket otthonukban látja el, de szükség esetén a betegek rendelkezésére áll a 2005-ben megnyílt fekvőbeteg részleg is. Fájdalomambulanciánkat minden daganatos beteg felkeresheti, pszichoonkológiai szolgálatunk a rákbetegeket és hozzátartozóikat támogatja a betegség lelki terheinek elviselésében. Nappali szanatóriumunk, valamint a művészetterápiás csoport a betegség mindennapjait teszik elviselhetővé.

A daganatos betegeket ápoló intézményekkel való együttműködésünk segít abban, hogy támogatásunk minél szélesebb körben jusson el az arra rászoruló betegekhez.

Dr. Muszbek Katalin
pszichiáter és onkológus főorvos,
a Magyar Hospice Alapítvány igazgatója.

GONDOLATOK A PÉCSI IRGALMAS HOSPICE OSZTÁLYRÓL

Reflexions on the Hospice Department in the Hospital of the Hospitaller Brothers in Pécs

The Order of the Hospitaller Brothers wished to make function a hospice department. This needed sacrifices from the Order, but it was obvious that the task represents a “white” spot nobody else is ready to take charge of.

There were enormous difficulties in establishing a functioning modern hospital department in the form of an independent health care institution. Such departments in our country as a rule try to exist as parts of some greater institution — even so not always successfully!

Now our department has functioned for one and half year. Our activity has been and is being qualified by thanks and gratitude of patients and relatives, we esteeme much more than mortality statistics. Besides, also official professional supervisions closed with full acknowledgements. There are, however, sometimes internal disagreements within the department. The patient's place in the virtual hierarchy, although it is higher than in other health institutions, is not yet the absolutely first one. Even now we have no right to self-complacence, calming down of patients to be admitted and who will leave us for ever and fading weeping of those left here must be aimed at.

In our department we make our best to assure lovely physical and psychical provision of already incurable tumour patients, as much as it is possible without pain, in cooperation with them, conserving their human dignity. Full spectrum of medical and paramedical personal is at disposal and if wanted, religious preactices may be freely exercised. Feeding is individually planned by dietetic specialists. Group exercises are weekly held for relatives. Surroundings are made maximally familiar and comfortable for patients, wants and demands even of relatives, e.g. as for taking part in caring the patient, are as much as possible satisfied. Caring in the department is gratuitous. Admission of patients is decided on the basis of presented documents by the hospice team.

Az egyetemmel megújított megállapodásban már 4 éve rögzítettük, hogy az Irgalmas Rend hospice osztályt kíván működtetni. Hilár atyával (P. Dömötör László Hilár O.H.) ezt régen tervbe vettük, és sikerült megnyernünk hozzá a Rend vezetését is. Mindenki számára nyilvánvaló volt, hogy ennek megvalósítása áldozatot követel a Rendtől, de a szándék nemes volta és az irgalmas szellemiség találkozása nem hagyott kétséget afelől, hogy ez az a „fehér” terület, amit mások nem tudnak, nem akarnak vállalni. Hilár atya eltökéltsége megromlott egészségi állapota ellenére is mindvégig töretlen maradt.

Most, másfél évi működés után, már csak emlék az indulásig elének tornyosult sok nehézség. Nem bizonyult egyszerű feladatnak működtő, a munkatársi és anyagi kritériumoknak megfelelő kórházi osztályt teljesen önálló egészségügyi intézményként létrehozni a semmiből. A hazánkban működtő, ilyen jellegű osztályokat tanulmányozva meg kellett állapítanom, hogy mind egy-egy nagyobb intézmény részeként próbál fennmaradni, és ez még így sem sikerül minden esetben.

De elindultunk, és már saját tapasztalataink is vannak. Igazolva érzem erőfeszítéseimet, amikor Hilár atya csendes mosolyára gondolok, amellyel a „saját” hospice osztályán, az irgalmasokén, megnyugodva törődött bele szenvedéseibe. Nem lehet visszaadni azt a meleg köszönetet és hálát, amellyel a betegek és a hozzátartozók felénk, az ápoló személyzet felé, és rajtunk keresztül a Rend felé fordulnak. Nem a száraz halálozási statisztika az, ami bennünket minősít, hanem a kisimult vonások, a csillogó szemek, a halk mosolyok, és nem utolsó sorban az a néhány ápoló, akiket még haza is tudunk bocsátani, mert állapotuk oly mértékben javult.

A megvalósítás küzdelme a működtetés, fennmaradás küzdelmévé alakulva folytatódott. A teljes körű szakmai ellenőrzés az ANTSZ részéről elismeréssel zárult. A működtetés szövevényes feladatát lassan már „felső tagozatosként” tudjuk kezelni, magában az ápolásban azonban a felsőfokot ostromoljuk.

„Belülről” nézve, a hospice ellátás és mozgalom számomra új információkat is ad. Időnként megerősíti korábbi véleményemet, vagy éppen annak megváltoztatására ösztönöz! A divat terjedése nem jár együtt a tartalom megismerésének mélyülésével. Az érdekek súrlódása ugyanúgy hőt indukál, mint a súrlódás máshol. A beteg itt előrébb áll a virtuális sorban, mint néhány más egészségügyi intézményben, de néha még itt sem az első helyen...! Talán ebben is kereshető annak az oka, hogy nem ideális az ágykihasználtságunk, és időnként a „mellöttünk” dolgozó kollégák ismerethiánya döbönt meg minket.

Mindez együtt jár azzal, hogy az elindulás után sem polcolhatjuk fel önelégülten a lábunkat! Ha a beteg a fontos, akkor nem az újságcikkek és előadások, az elismerő levelek és nyilatkozatok nyugtázzák eredményeinket: hanem a ma, a holnap

felvett betegek, a ma, a holnap tőlünk örökre távozóknak megnyugvása, megbékélése és az itt hagyottak csendesedő sírása.

Osztályunkról:

Munkánkkal az alábbiakat szeretnénk elérni:

- A mai tudásunk szerint már nem gyógyítható, daganatos betegségben szenvedők szeretetteljes, testi, lelki ápolásának, gondozásának biztosítását.
- A betegek életük záró szakaszát tölthessék lehetőleg fájdalommentesen, emberi méltóságuk megtartása mellett.
- Az ápolás során érvényesüljön a hospice szellemiség, az ellátás történjen a betegek együttműködésével.
- Mérsékelődjék a hozzátartozók pszichés egyensúlyvesztése.

Milyen módon tesszük ezt?

- A betegek ellátását szakképzett ápolószemélyzet biztosítja.
- 24 órás szakápolási tevékenység mellett orvosi szakfelügyeletet biztosítunk.
- Gyógytornász, gyógymasszőr áll a betegek rendelkezésére.
- Igény szerint segítséget nyújtunk a szabad vallásgyakorlásban.
- Mentálhigiénés szakemberek (pszichológus, pszichiáter) látogatják a betegeket.
- Hetente hozzátartozói támogató csoportfoglalkozást tartunk.

A hospice részleg tizennyolc ágyas, ápolási eszközökkel jól felszerelt, családias hangulatú. A környezetet képek, virágok a betegek által csoportfoglalkozáson készített tárgyak teszik otthonossá.

A betegek kényelmét szolgálják a kerek, intenzív jellegű ágyak, amelyeket a betegek saját igényeik szerint is tudnak állítani, valamint a klimatizált, televízióval felszerelt kórtermek. A hozzátartozók minden nap látogathatják szeretteiket, igényeik szerint részt vehetnek az ápolási és gondozási feladatokban. Amennyiben az éjszakát a beteg mellett szeretnék tölteni, erre előzetes megbeszélés alapján lehetőséget biztosítunk.

A szakszerű és magas színvonalú ápolás mellett dietetikus állítja össze az egyénre szabott étrendet. A jól felszerelt befejező

konyhán mikrohullámú sütő, turmixgép és gyümölcscentrifuga, kávéfőző, kenyérpirító is áll a hozzátartozók rendelkezésére.

A beteg mozgatása, sétáltatása gyógytornász bevonásával történik. Kialakításra került egy hangulatos terasz, amelyen a virágok tavasztól-őszig kellemes környezetet és levegőzési lehetőséget biztosítanak kifejezetten a Hospice Osztály betegei számára.

Annak ellenére, hogy az anyagi támogatás az osztály működésében létkérdés, a beteget és hozzátartozóit anyagi kötelezettség közvetlenül nem terheli, az ellátás ingyenes.

A felvételhez szükséges nyomtatványok a főnővértől szerezhetők be, aki készséggel válaszol a felmerülő kérdésekre, és lehetővé teszi, hogy leendő betegeink és hozzátartozóik megtekinthessék az osztályt. A betegek felvételéről a benyújtott dokumentumok alapján dönt a Hospice team.

Dr. Dános László

oszt. vez. főorvos; belgyógyász, kardiológus

DR. KOVÁCS LÁSZLÓ - EMLÉKÜLÉS

Memorial Session Dedicated to Dr. L. Kovács

One of the regular common scientific sessions of the Buda Hospital of the Hospitaller Brothers and of the National Institute of Rheumatology and Physiotherapy on February 13, this year, was dedicated to the memory of the late head physician of the internal medicine department Dr. L. Kovács born exactly 95 years and deceased about half-year ago, with the aim of showing his many-sided professional interests and knowledge, affectionate personality and poetical activity as well.

Verses of Dr. Kovács published under the pen-name László Löveri were presented during the session by the artist Angéla Császár. Commemorative lectures were delivered by general directors of both institutions, by Dr. Kovács's actual successor head physician of the internal medicine department, by a colleague of his as professor of the academy of instructors of hygienical gymnastics and by the editor of rheumatologists' information newspaper. Also some members of the audience recalled their reminiscences on Dr. Kovács, an excellent scientist, master, man of wide-ranging culture and unimpeachable morals, true patriot even in most difficult times.

A foundation in memory of Dr. Kovács will be established by his daughter Dr. Zsuzsa Kovács-Nemere.

Fél éve távozott el közülünk Dr. Kovács László főorvos úr. 2006. február 13-án lenne 95. születésnapja. Ezt a napot választottuk ki arra, hogy megemlékezzünk róla, a Budai Irgalmasrendi Kórház és az Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet hétfőnként a Lukács klubban rendszeresen tartott közös tudományos üléseinek egyikén. Az emlékülés gondolata már a Budai Irgalmasrend Szent István kápolnájában 2005. július 25-én tartott búcsúztatásakor felmerült, ekkor állapotunk meg a 95. születésnap dátumában. A családot képviselő gyógyszerész lányával, Dr. Nemeréné Kovács Zsuzsával úgy terveztük, hogy az emlékülés mutassa be Dr. Kovács László főorvos úr sokoldalú érdeklődési körét, szeretetteljes személyiségét és költői munkásságát is.

Február 13-án kollégákkal, barátokkal, rokonokkal, tanítványokkal telt meg a Lukács klub. Jó volt látni az érkezők meghatottságát már a helyek elfoglalásakor. A család figyelmességének egyik jeleként az asztalt csodás fehér krizantémcsokor díszítette. Megható volt látni, hogy az ünneplőben megjelenő közönség már a meghirdetett időpont előtt percekkel fegyelmezten és várakozóan ült a helyén. A családtagok szeretettel

üdvözölték az érkezőket.

Az emlékülés során Császár Angéla színművész Dr. Kovács László Löveri László álnéven írt költeményeit mondta — mindannyiunknak nagy élményt adva ezzel — a megemlékezések között. Rögtön indításként, mintegy Dr. Kovács László bemutatkozásaként hallhattuk az „Életem dióhéjban” című verset. Ezt a két intézmény főigazgató főorvosának bevezetője követte. Prof. Dr. Poór Gyula, az ORFI főigazgatója kiemelte Dr. Kovács László emberi nagyságát, hazafiságát, Istenbe vetett hitét, amely a hétköznapokban, cselekedeteiben, emberi kapcsolataiban is megmutatkozott. Prof. Dr. Naszlady Attila meghatottan olvasta fel azt a költeményt, amelyet Dr. Kovács László az Irgalmasrendi Kórház 100 éves évfordulójára írt és az évforduló napján saját maga olvasott fel nekünk.

Az „Orvosnak lenni” című vers — Császár Angéla interpretációjában — szívszorító bevezetőnek bizonyult egykori közvetlen munkatársa, Dr. Varga Margit főorvos előadásához, aki Dr. Kovács László orvosi tevékenységéről tartott színvonalas, szépen illusztrált tájékoztatást. A soproni, a Lőverekből (innen a költői álnév) induló pályakezdetől a bencés érettségig át az Irgalmas Kórház orvosi, majd az ORFI osztályvezető főorvosi tevékenységig követhettük az életművet. Kibontakozott előttünk az Irgalmasrendi Kórház, majd ebből az ORFI szinte mindenegyes egységének évtizedekkel ezelőtti képe, Dr. Kovács László tudományos tevékenysége, ráérése a reaktív arthritis entitásra annak deklarációja előtt, és a gyakorlatban is ennek megfelelő gyógyítás, ezeknek a megfigyeléseknek az utódokba plántálása. Rendet tartó, határozott, ugyanakkor igen melegszívű és emberséges osztályvezető főorvosról hallhattunk, akinek az irodalom, ezen belül a költészet iránti vonzódása nyilvánult meg a vizitek szüneteiben elhangzó, az alkalomhoz illő szép versek felemlítésében, idézésében. Elkötelezett magyarságát nem fitogtatta, de az akkoriban a hatalom által ünnepnapként számon nem tartott március 15-én a „Nemzeti dal”-t szavaltatta el orvosával, és megkövetelte, hogy a Himnuszt és a Szózatot elejétől végéig ismerjék. Az osztályán dolgozó orvosok többnyire belgyógyászati szakképesítést is szereztek, kivétel nélkül osztályvezetők lettek. Az osztályán töltött évek az ott dolgozók számára egy életre szóló útravalóul szolgáltak. Ragaszkodásuk jeléül

ünnepezték meg 90. születésnapján, köszönve, amit kaptak tőle. Időskori verseléséről és családszeretetéről is szó esett, két nappal halála előtt készült utolsó fotóját láthattuk legkisebb dédunokájával a térdén. Ezt követően Császár Angélát hallottuk ismét szavalni: „Ünneplés”, amelyben a 90. születésnapján köszöntés okozta örömről ír, majd Istenbe vetett hitét („Istenem”) és kedves humorba foglalt bizonytalanságait („Opportunizmus”) eláruló versei következtek.

Dr. Kovács László évtizedekig oktatta a gyógytornászokat a Képzőben, majd az ebből kinőtt Főiskolán is, közegészségügy, majd reumatológia és belgyógyászat tárgyakra és természetesen vizsgáztatott is rendszeresen — ismertette Dr. Csermely Miklósné, aki részint főiskolai tanár kollégaként, részint az osztályán dolgozó vezető gyógytornászként ismert. Sohasem arra volt kíváncsi, mit nem tud a gyógytornász a vizsgán, hanem mindig arra, hogy mit tud. Szerették a növendékei, akiket évtizedek múlva is köszöntött az utcán találkozáskor, sokszor névről is emlékezve rájuk. Ebben az előadásban a gyógytornászképző hely történetének adatai is felelevenedtek előttünk.

Császár Angéla következő versblokkja magyarságának nyílt és felelősségteljes vállalását idézte. Az „1921. december 14. (Soproni népszavazás)” a civitas fidelissima-t üdvözli meleg szeretettel és büszkeséggel. Az „1956. október 23.” hős forradalmunknak állít emléket, amelynek világra szóló érdeme, hogy egy kis nép elszánt bátorsága rést tudott ütni a kommunizmus zsarnokságán. Azt, hogy 2004. december 5., a népszavazás napja mennyire megviselte, a „Kettős állampolgárság?!” versében panasolja el.

A versek után Prof. Dr. Gömör Béla, aki MRE-INFO újságjában elsőként, majd rendszeresen közölte verseit és összegyűjtött verseinek kiadására is rábeszélte, foglalta össze szépirodalmi munkásságát. MRE-INFO-ban megjelent első prózai írása az orvosi hitvallásról, a jó orvos ismerveiről szólt. Ebből Gömör professzor úr sok példányt hozott magával az érdeklődők számára. Megtudtuk, hogy Dr. Kovács László már egész fiatalon is verselt, de írásait az asztalfiókban tartogatta. A költemények kiadására csak 80 éves kora táján került sor. Eddig 10 önálló kötete jelent meg, a legutóbbi postumusz kiadás hazaszeretetről, hitről, becsületességről, a család összetartó erejéről korábbi kívánsága szerint Székelyudvarhelyen. Ennek a kiadványnak I-I példányát magukkal vihették a résztvevők a

család ajándékként.

Szeretetteljes, tiszta erkölcsű lénye versein is átsugárzik. Ezt hagyta örökül „Szeretet” című költeményében, amelyet még Császár Angéla színművész tolmácsolásában hallottunk, majd „Útravaló Marcikának” című versét maga a címzett, Dr. Kovács László főorvos úr kisiskolás dédunokája olvasta fel hangosan, bátran. Ezt követően a meghatott hallgatóság egy-egy tagja mondta el néhány szóval szép emlékeit az egykori főnökről, munkatársáról.

A szívet melengető, felemelő, ugyanakkor egybetartozásunkat, egymás iránti és egykori kollégánk iránti szeretetünket megmutató ülés befejezésül leánya, Dr. Nemeréné Kovács Zsuzsa bejelentette, hogy édesapja emlékére alapítványt kíván létrehozni, valamint azt, hogy az emlékülés estéjén, fél 6 órakor a Szt. István kápolnában gyászmise lesz. Egyúttal további kötetlen, uzsonna melletti beszélgetésre invitálta a jelenlévőket, amely igen kellemes körülmények között folytatódott.

Megtisztelő feladat volt számomra a munkatársait szeretetteljes légkörben nevelő, magas orvosi és erkölcsi mércét állító első főnököm emlékülését megszervezni és moderálni.

Dr. Koó Éva

a Budai Irgalmas Kórház reumatológus főorvosa

ÁTKOZNI AKARTAM

I Wanted to Curse

Egy halálraszánt nép átoksóját
Kiáltom felétek,
Akik ránk mértétek
A halálcsapást.
Kik felejtve minden földi igazságot
ránk uszították az egész világot.
S álnok önzéstakaróba bújva
Rágalomszavakkal, tettetett panasszal,
Luciferi bókkal
Életünk nyugalalmát gázságtok feldúlta.

Keserűségemben leborulok térdre,
Kegyetlen átkokat szórnék fejetekre,
Küldeném az égre az Istentől kérve,
Hogy zúduljon rátok a pokol minden férge.

S midőn kiáltásra nyitom fel az ajkam,
Ellágyul a hangom, elszorul a torkom,
Felsajog a szívem, szemem könnybe lábad,
S nem jön az ajkamra vad átokkívánat,
S ami tán soha sem járta át szívetek —
Keblembe fojtva az átok szilaj árját —
Elönti lelkem a krisztusi szeretet.

Lóveri László

HOZZÁSZÓLÁS

DDr. HÁMORI ANTAL CIKKÉHEZ

(Az in vitro fertilizáció erkölcsi és jogi aspektusai,
Tudósító, XXII/4, 144-152, 2005)

Remarks

about the Article of DDr. A. Hámori

(Moral and Legal Aspects of *In Vitro* Fertilization;
These Proceedings, XXII/4, 144-152, 2005)

The views of the author do not seem acceptable for a practicing gynecologist. One of the greatest divine gifts to mankind are children, the source of admirable happiness. Life style of today filled with stresses induces sterility in one or both of members of a great deal of married couples. This situation is especially sad for Hungarian people being near extinction.

Medical science can help some of sterile couples by means of artificial fertilization. Social insurance sponsors 5 trials, but drug costs (about 200 thousand HUF per month) must be taken by the couple. Of 100 treated women 30 succeed in conceiving, but no more than 10 reach childbirth. (For the sake of comparison: of 100 healthy couples 80 get a baby within one year.) Sterility, a rarity about 40 years ago, has become a widespread disease.

Childlessness makes life sorrow by means of continuously renewed hopes with a series of failures and many a time definitive unsuccess. Adoption can be but very difficultly, complicatedly realized.

Believers having no other way to bring into the world new believers and new Hungarian citizens than at the expense of rather disagreeable medical interventions may not be condemned. Heterologous insemination does not mean adultery, since there is no bodily being together with outsiders and the intervention is made for a noble aim.

A legutóbbi Tudósítóban szerepel „Az in vitro fertilizáció...” című cikk.

Nem tudom, gyakorló nőgyógyász-e az írója, de nézeteivel messzemenőleg nem értek egyet. Remélem, nem az általa előadottak képezik a hivatalos egyházi álláspontot.

Szerintem az embereknek adott legnagyobb isteni ajándék az értelem mellett a gyermekáldás. Ez csodálatos boldogság forrása. Végig nézni egy csöpp lény felcseperedését szédítő élmény.

A házaspárok szeretnének gyermeket, de ez sajnos egyre többször nem sikerül. A mai életmód, a sok stressz meddőséggel jár az emberpár egyik, vagy mindkét tagjánál. Én 38 éve vagyok a pályán, s látom, hogy a meddőség ritkaságból népbetegséggé vált.

A SZERKESZTŐ VÁLASZA The Editor's Reply

Egyre több a cikluszavarban szenvedő nő, a magtalan vagy impotens fiatal férfi. Én még 30 milliót tanultam a normál ondósejtszámnak, fiam az egyetemen már 10 milliót tanult, nem rég láttam egy leletet, ami jó minőségű ondóról íródott, 5 milliós sejtszámmal!

Különösen szomorú ez nekünk magyaroknak, egy kipusztulóban lévő nép gyermekeinek. A magyar sajnos soha se volt szapora fajta. Elég csak az Árpád-ház gyermektelenségére, s annak következményeire gondolni. (Össze is hasonlíthatjuk a Habsburgokkal és Ausztria középkori történetével, a házassági diplomáciával.)

Az orvostudomány a meddő párok egy részének tud segíteni az *in vitro* fertilizációval. Az OEP 5 kísérletet finanszíroz, gyógyszerköltséget azonban ekkor is a párnak kell fizetni, ez 200-250 ezer forint havonta. A módszer eredményessége: 100 nő közül 30 fogan meg, de csak 10 jut el a szülésig. (Összehasonlításként: 100 egészséges pár közül 80 jut gyerekhez 1 év alatt.)

Nagyon szomorú az ilyen embereknek az élete, az állandó reménykedés, a kudarcok sorozata, a csökkentértékűség érzése, s az esetek nagy részében a végső sikertelenség megélése.

Persze, valamennyire megoldás az örökbe fogadás, de nem tudom, a cikk írója tudja-e mekkora az esély egy örökbefogadásra, s hány évet kell várni. (Persze, ha nem Terry Blackról van szó.)

Összefoglalva: nem szabad elítélni azokat a hívőket, akik a jövő egyházának új híveket, a magyarságnak új állampolgárokat hoznak a világra, s ehhez jelenleg ilyen meglehetősen kellemetlen kezeléseket kell elszenvedniük. A szerencséseknél a normális házasság meghozza gyümölcsét, de azokat sem szabad elítélni, akik csak orvosi úton jutnak babához. A heterológ insemináció sem jelent házasságtörést, hisz idegennel nincs testi együttlét, s nemes célért történik!

Dr. Petróczi István

ny. szülész-nőgyógyász főorvos

In fact, medicine must help also in sufferings due to childlessness, but not at any price. Artificial fertilization beside good effects does have also bad sides counterbalancing the good ones. Medical interventions not replacing but merely facilitating the natural act in reaching its proper end may not be disapproved. Those measures substituting for the parents' marital love are contrary to dignity of marital love, of the parents and of the child to be born, who is in this way to be reduced to a product of laboratory technologies instead of being a gift, fruit of marital love. Heterologous insemination violates indissoluble unity of marriage, as also by these means a third person's elements (semen) get into the process of life propagation. The goal does not justify the means. No persons are to be condemned, but moral assessment of actions is the question. Medical help should be exerted by elimination of harmful elements of life style and treatment of diseases inducing sterility, not by actions to be morally disapproved.

In the present technical conditions also inducing life danger or even death is a serious argument against artificial fertilization. Discarding surplus zygotes or unsuccessful of begone gravidities mean deaths of human beings, in consequence of human actions, coming under moral responsibility (in contrast to natural embryo loss in early pregnancy). Dying out of Hungarian people can not be prevented by artificial fertilization; its predominant cause is the public opinion favouring to contraception and even abortion. The aforesaid standing point is supported by official church declarations e.g. "Charter for Health Care Workers, Vatican City 1995".

Our views are different from those of Dr. Petróczi, but it is always good to know and consider views and arguments of each other.

Köszönöm hozzászólását. Nagyon örülök, hogy írásának alaphangja az őszinte emberi együttérzés, a hazánk sorsáért is vállalt és komolyan vett felelősség.

Természetes követelmény, hogy az orvostudomány segítsen a gyermekáldás hiánya miatti szenvedésen, nyomorúságon is. Segítenie kell valóban — de nem mindenáron. Rosszat jó cél érdekében sem szabad tennünk.

A mesterséges fertilizációnak — Főorvos Úr által vázolt áldásai mellett — vannak olyan vonatkozásai is, amelyek ellensúlyozzák a vele elérhető jót.

Bármilyen eljárás, lépés, vélemény mérlegelésekor megkülönböztethetjük 1) a lényegből fakadó, szükségszerű, illetve 2) járulékos, nem feltétlenül mindig érvényesülő következményeket. Megtörténhetik, hogy adott esetben a csak járulékosan, esetlegesen előforduló hatások az embert közelebből érintik, és súlyosabb

érvnek számítanak, mint a lényegből fakadó, elméletibbnek tűnő körülmények.

Nem kifogásolható az olyan orvosi beavatkozás, amely nem helyettesíti, hanem csak támogatja a természetes aktust célja elérésében.

1) A mesterséges fertilizáció, tehát a szülők házastársi szerelmét helyettesítő technikai beavatkozás(ok sorozata) azonban a dolog lényegéből következően ellentétes a házastársi szerelem, a szülők és a gyermek méltóságával. A gyermek gyártási technikai folyamat eredménye lesz, nem a szerelem gyümölcse, nem ajándék.

A heterológ inszemináció emellett megsérti a házaspár felbonthatatlan egységét: ha mesterséges úton is, mégiscsak idegen fél testének anyaga kerül be az élet szolgálatának folyamatába. Emiatt a csökkentértékűség érzése, az állandó kudarc éppen úgy megmarad a házaspárban (egyik felében? Az is ember!), mint gyermektelenség vagy örökbe fogadott gyermek nevelése esetén.

Nem jelent igazolást az, hogy a dolog nemes cél érdekében történik: a cél nem szentesíti az eszközt.

Nem azoknak a személyeknek az elítéléséről van szó, akik csak orvosi úton jutnak babához. A cselekedet minősítése a kérdés. Az orvosi segítség útja a meddőséget okozó betegségek, hormonális zavarok kezelése, az életmódból adódó ártalmak kiküszöbölése kellene, hogy legyen, nem pedig erkölcsileg kifogásolható beavatkozás.

2) A jelenlegi technikai feltételek mellett, az elvontabb szempontoktól eltekintve is súlyos, tiltó érv a mesterséges fertilizáció ellen az életveszély, illetve halál okozása. Főorvos Úr is írja levelében, hogy „100 nő közül 30 fogan meg, de csak 10 jut el a szülésig”. Tehát legalább 30 közül 20 gyermek meghal születése előtt. Tehát a többi is súlyos életveszélynek volt kitéve. Nem beszélve a biztonsági többletként megtermékenyített petesejtekről, akiket vagy nem is ültetnek be a méhbe, vagy nem ágyazódnak be. Ezek is emberek (az emberi egyed élete szülei ivarsejtjeinek egyesülésével kezdődik!), tehát emberi élet veszélyeztetése vagy éppen kioltása történik a mesterséges in vitro fertilizációnál. Emberi cselekvés következtében, amelyért a cselekvő személy felelős. Ennyiben tér el a helyzet a természetes folyamat során is nagymértékű korai magzat-vesztéstől.

— A magyar nép kipusztulásának nem a mesterséges fertilizáció hiánya az oka, és nem hiszem el, hogy azzal gátolni, vagy akár csak számottevően lassítani is lehetne. A fogamzásgátlás és magzatelhajtás, és még inkább a háttérüket jelentő felfogás sokkal nagyobb szerepet játszik ebben a nemzeti tragédiában.

— A hivatalos egyházi álláspontot illetően idéznék az *Egészségügyben Dolgozók Chartájából* (Szent István Társulat, Budapest, 1998), amely elsősorban a Hittani Kongregáció 1987-ben kiadott *Donum vitae* kezdetű instrukciójára támaszkodik:

„A FIVET (lombikban végzett megtermékenyítés az embrió átültetésével) ... tiltott, mert a fogantatás nem házassági aktus eredménye. ... Nem a házastársak közötti szerelem specifikus aktusának gyümölcse, ... hanem a házastársak testén kívül történik, harmadik személy cselekvése segítségével, akinek szakértelme és technikai teljesítménye meghatározza a beavatkozás eredményét. Rábízza az embrió életét és identitását az orvosok és biológusok hatalmára és a technika uralmát rendeli az emberi személy eredete és rendeltetése fölé.” ... „Az élet egyszerűen «dologgá» válik, melyet (az ember így) kizárólagos, szabadon uralható és manipulálható tulajdonának tekint.”...

„A személynek és fogantatásának méltóságából bensőleg következő szempontokon kívül a homológ FIVET erkölcsileg megengedhetetlen a jelenleg használatos módszerének *körülményei és következményei* miatt is.

Az eljárást ténylegesen számos embrió elvesztése árán hajtják végre, ami mindannyi művi terhesség megszakításnak felel meg. Ezenkívül lefagyasztás is járhat az eljárással, ami az úgynevezett «számfeletti» embriók életének felfüggesztését jelenti és gyakran megsemmisítésüket is.”

Álláspontunk különböző, de mindig jó, ha egymás véleményét megismerhetjük, érveit meghallgatjuk, megfontoljuk. Örömmel vettem Főorvos Úr levelét, és szívesen közölném levélváltásunkat a *Tudósítóban* is.

P. Dr. Leszkovszky Gy. Pál O.P.
r.k. pap; ny. farmakológus; szerkesztő

Az utolsó (→) oldal szövege a borító (vastagabb, rendszerint színes papír) belső oldalán, a rendes szöveg legutolsó oldala után lenne elhelyezendő, ha ez megoldható. Ha nem, elhagyható.

MAGYAR KATOLIKUS ORVOSOK SZENT LUKÁCS EGYESÜLETE

The St. Luke's Society of Hungarian Physicians

General information about aims and activities of the Society.

Az Egyesület 1931-ben alakult meg hasonló külföldi szervezetek példája nyomán. A negyvenes évek végén az elnyomó rendszer feloszlatta; 1991 óta működik újra.

Célkitűzése: a katolikus keresztény erkölcsi elvek érvényesítése az orvosi (egészségügyi) gyakorlatban, egymás kölcsönös támogatása a betegek testi-lelki egészségéért és örök üdvösségéért való közös erőfeszítésben.

Tagjai sorába fogad orvosok mellett a betegeket más munkakörben szolgáló szakembereket: gyógyszerészeket, ápolókat, nővéreket, asszisztensnőket, gyógytornászokat, kórházi lelkészeket is.

Az Egyesület kifejezetten katolikusnak vallja magát, nem kirekesztő korlátozás jellegével, hanem önazonosságának egyértelmű rögzítése céljából, ami az ökumenikus párbeszéd elengedhetetlen kiindulási alapja.

Teljes jogú tagja a Katolikus Orvosi Egyesületek Európai ill. Nemzetközi Szövetségének (FEAMC ill. FIAMC).

Az Egyesület összejöveteleinek helye: Budapest, XI., Himfy utca 9 (Szent Imre Ház); időpontja: minden hónap (nyári szünet kivételével) második hétfője. Ekkor este 6 órakor kezdődik a közös szentmise, ezt követi az esedékes program. (Az ettől eltérő időpontokat külön jelezzük.)

Az Egyesület összejövetelei nyilvánosak, minden érdeklődő részt vehet rajtuk.